

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra finančního práva a národního hospodářství

Bakalářská práce

Kapitálový trh v ČR

Ing. Petr Brhel

Brno 2010

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny.“

V Brně dne:

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat ing. E. Tomáškové PhD. za trpělivost při vedení této práce a za podnětné připomínky

Anotace

Předmětem moji bakalářské práce je popsání funkcí a úkolů České národní banky. Tyto aspekty budou srovnány s Evropskou centrální bankou. V první části práce je popsána monetární politika, a jaké nástroje jsou při ní využívány. Další částí je kapitola o České národní bance, jejím úkolu. V poslední části je popsána činnost Evropské centrální banky a na konci jsou návrhy na zlepšení činnosti ČNB

Anotation

The goal of my bachelor's works is describing function and tasks of Czech national bank. These aspects will be compared with European central bank. In first part is described Monetary policy and instruments which are used. Other part is chapter about Czech national bank and its task. In last part is described activity of European central bank, and at the end of my works are suggestions for improvement running Czech national bank.

Klíčová slova

Centrální banka, Česká národní banka, Evropská centrální banka, monetární politika

Key words

Central bank, Czech National Bank, European central bank, monetary policy

Obsah

Úvod.....	7
1 Monetární politika.....	9
1.1 Základní typy měnové politiky	11
1.1.1 Cílování měnového kurzu	11
1.1.2 Cílování peněžní zásoby	11
1.1.3 Režim s implicitní nominální kotvou	12
1.1.4 Cílování inflace	12
1.2 Nástroje monetární politiky.....	13
1.2.1 Nepřímé nástroje monetární politiky	13
1.2.2 Přímé nástroje monetární politiky	16
1.3 Dílčí závěr kapitoly	18
2 Česká národní banka.....	19
2.1 Centrální bankovníctví	19
2.1.1 Centrální banka	19
2.1.2 Centrální banky ve světě	19
2.1.3 Vznik centrálních bank	20
2.2 Cíle a úkoly České národní banky	21
2.2.1 Cíl České národní banky	23
2.3 Nezávislost České národní banky	24
2.4 Řídící orgány České národní banky	26
2.5 Bankovní regulace a dohled ČNB.....	27
2.5.1 Vznik bank v ČR.....	27
2.5.2 Bankovní regulace.....	30
2.5.3 Bankovní dohled	31
2.6 Dílčí závěr kapitoly	32
3 Evropská centrální banka.....	34
3.1 Úkoly Evropské centrální banky	35
3.2 Kontrolní mechanismy v ECB	37
3.2.1 Vnější audit	37
3.2.2 Vnitřní audit	37
3.3 Organizační složení Evropské centrální banky	38
3.3.1 Výkonná rada	38

3.3.2 Rada guvernérů	39
3.3.3 Generální rada	39
3.3.4 Vztah mezi generální radou a výkonnou radou	40
3.4 Monetární politika ECB a nástroje k jejímu uskutečnění	41
3.4.1 Operace na volném trhu	42
3.4.2 Minimální rezervy	44
3.4.3 Transparentnost politiky ECB.....	46
3.4.4 Nezávislost ECB	46
3.4.5 Bankovní dohled	47
3.4.6 Způsobilé protistrany pro finanční operace	48
3.5 Dílčí závěr kapitoly	48
3.6 Závěrem - doporučení pro ČNB.....	49
SUMMARY.....	52
LITERATURA	53
SEZNAM PŘÍLOH	55

Úvod

Svět bankovníctví se vyvíjel poměrně dlouhý čas a za tu dobu prošel mnoha etapami, které formovaly jeho podobu až do současného stavu. Do okruhu bankovníctví nepatří jen banky, ale i další instituce jako jsou pojišťovny, nebo finanční instituce, které nejsou přímo bankami a mnoho dalších. Výraz bankovníctví je většinou používán především ve spojitosti s bankami. Pro běžné občany je to velmi zajímavý obor, už možná proto, že se v něm točí velké peníze vzhledem k běžným platům. V naší republice máme 2 stupňovou bankovní soustavu, ta zahrnuje centrální banku a banky obchodní, jejichž existence je na centrální bance závislá. Je ale spousta věcí, které o tomto světě běžný občan neví, Jaká zde platí pravidla, a kdo tyto pravidla určuje? V České republice funguje mnoho různých bank. Některé z nich v průběhu vývoje po sametové revoluci vznikly, ale následně svoji činnost rychle ukončily, zejména v důsledku jejich krachu, nebo sloučení s jinou bankou. Další banky stále přibývají, ať už se jedná o banky u nás přímo založené, nebo jen o zahraniční subjekty, které si u nás založily pobočku. Tempo, jakým se jejich počet zvyšuje, ale není tak vysoké vzhledem k tomu, jaké bylo po sametové revoluci. Je ale dobré znát, zda pro jejich vznik a působení existují nějaká pravidla, případně kdo tato pravidla určuje.

Ve své práci se proto bych se rád zabýval tématy, které se týkají otázek spojených i s dohledem nad bankami. Možná by bylo vhodné se zamyslet, zda vůbec je nějaký dohledový orgán zapotřebí. Tuto problematiku je třeba obsírněji řešit, a proto by bylo vhodnější ji rozpracovat detailně v jiné práci. Tato instituce (Česká národní banka) vykonává i monetární neboli měnovou politiku. Co vlastně tento výraz, o kterém se také zmiňují naši politici a další osoby z politického nebo finančního života znamená. Jaký význam má ve světě bankovníctví. Česká republika je od května 2004 součástí Evropské unie, v dalších letech se předpokládá, že vstoupí i do měnové unie a jako svoji měnu bude používat Euro. Bankou, která má na starosti všechny úkony, které s Eurem souvisí, je Evropská centrální banka. Pro běžné občany je ale institucí, o které nemají příliš mnoho informací. Její postavení ve společnosti postupně nabývá na významu s tím, jak jednotlivé země Eurozóny přijímají a budou přijímat Euro, jako společnou měnu. V současné době, (jak je již patrné z předchozích sdělení) není Euro využíváno ve všech zemích Eurozóny, jejich počet ale stále narůstá. Pro přijetí Eura je ovšem nezbytné splnit některá kritéria, která některé země stále nesplnily, nebo je plní jen částečně. Někteří starší členové Euro odmítly zase prozatím Euro přijmout. Problémy nastávají i u států, které již Euro využívají, v současné době se řeší například zadlužení Řecka, které používá jako svoji měnu Euro. V souvislosti s Evropskou centrální bankou je důležité vědět,

zda tato banka má význam jen pro státy používající Euro, nebo zda existuje prostor i pro komunikaci s ostatními centrálními bankami států, bez společné měny. V současné době, naši měnovou politiku a věci s ní související, řídí naše centrální banka neboli Česká národní banka. Pokud přijmeme společnou měnu, budeme podléhat pouze měnové politice Evropské centrální banky.

Ve svém bakalářské práci bych se rád zaměřil na českou národní banku, jaká je její úloha ve společnosti, jaké monetární cíle Česká národní banka má. Tato bankovní instituce se skládá z různých orgánů, které mají své nezastupitelné místo a svoji funkci. Tyto orgány plní velmi důležité role ve fungování ČNB.

Tyto skutečnosti se pokusím porovnat s Evropskou centrální bankou.

1 Monetární politika

Výraz monetární politika pochází z angličtiny „Monetary policy“, do češtiny ji můžeme přeložit i jako peněžní politika, ale více vžitý je výraz monetární politika.

Pokud bychom měli definovat, co výraz monetární politika znamená, mohli bychom ji vysvětlit následovně: *„proces, ve kterém se centrální banka snaží prostřednictvím svých nástrojů dosáhnout předem daných cílů. Spolu s fiskální politikou jsou nástroji k ovlivňování chodu ekonomiky“*¹

Podobnou definice monetární politiky najdeme i u Revendy *„Vědomá činnost nějakého subjektu, který se prostřednictvím měnových nástrojů snaží regulovat množství peněz v oběhu a tím dosáhnout určitých cílů“* (Revenda, 2001:79). Případně do třetice *„je souhrn opatření a zásad, které prostřednictvím měnových nástrojů vedou ke splnění měnových cílů“*²

Podíváme-li se blíže, o jakých cílech je zde řeč, tak ve většině zemí s centrální bankou, jde zejména o udržení stability měny neboli stabilní cenovou hladinu. Tento cíl bývá hlavním záměrem centrálních bank, ovšem není jediným cílem. Mezi další se řadí podpora hospodářské politiky vlády, která ovšem nesmí být v rozporu s hlavním cílem centrální banky, vyrovnaná platební bilance, udržení určité úrovně zaměstnanosti. Měnová politika je jinak řečeno vyrovnaní nabídky peněz s poptávkou po penězích a její vznik je datován až do doby vzniku papírových bankovek a bezhotovostních peněz. Slovo peníze se používá v obecném vyjádření, ale v souvislosti s nimi se využívají v bankovníctví peněžní agregáty, které se liší se stupněm likvidity (přeměnou na peníze). V současné době se využívají agregáty M0 až M4. nejlíkvnější je agregát M0 s likvidita s postupujícím čísly klesá. Přestože centrální banka má monopol na emisi hotovostních peněz, (v dřívějších dobách to tak nebyvalo a peníze emitovaly např. i banky obchodní) tak není snadné určit správné množství peněz, na vyvážení poptávky s nabídkou. Přestože emitovat hotovostní peníze, jak již bylo uvedeno výše, může jen centrální banka, bezhotovostní peníze mohou být emitovány i komerčními bankami, případně dalšími subjekty.³ Správné fungování monetární politiky je také odvislé na vztahu centrální banky a vlády. V současné teorii převládá názor *„čím větší nezávislost centrální banky, tím větší potenciaální účinnost měnové politiky“*⁴

¹ Kotlán, V. a kol.: Monetární politika, Ostrava 1999

² <http://www.znalectvi.net/pruvodce/BA004.pdf>

³ Revenda, Z., Centrální bankovníctví. Management Press, Praha 2001, str 80

⁴ <http://www.znalectvi.net/pruvodce/BA004.pdf> (1.3.2010)

Pojem monetární politika je velmi široký, pro jeho pochopení je proto nutné ho podrobněji vymežit, mimo jiné se rozděluje na následující operace prováděné centrální bankou:

- Expanzivní monetární politika – dochází při tom ke zvyšování tempa růstu nabídky peněz v oběhu
- Restriktivní monetární politika – je opakem expanzivní politiky a dochází při ní k omezování nabídky peněz
- Neutrální monetární politika – stabilizace tempa růstu množství peněz v oběhu, nedochází k růstu míry inflace

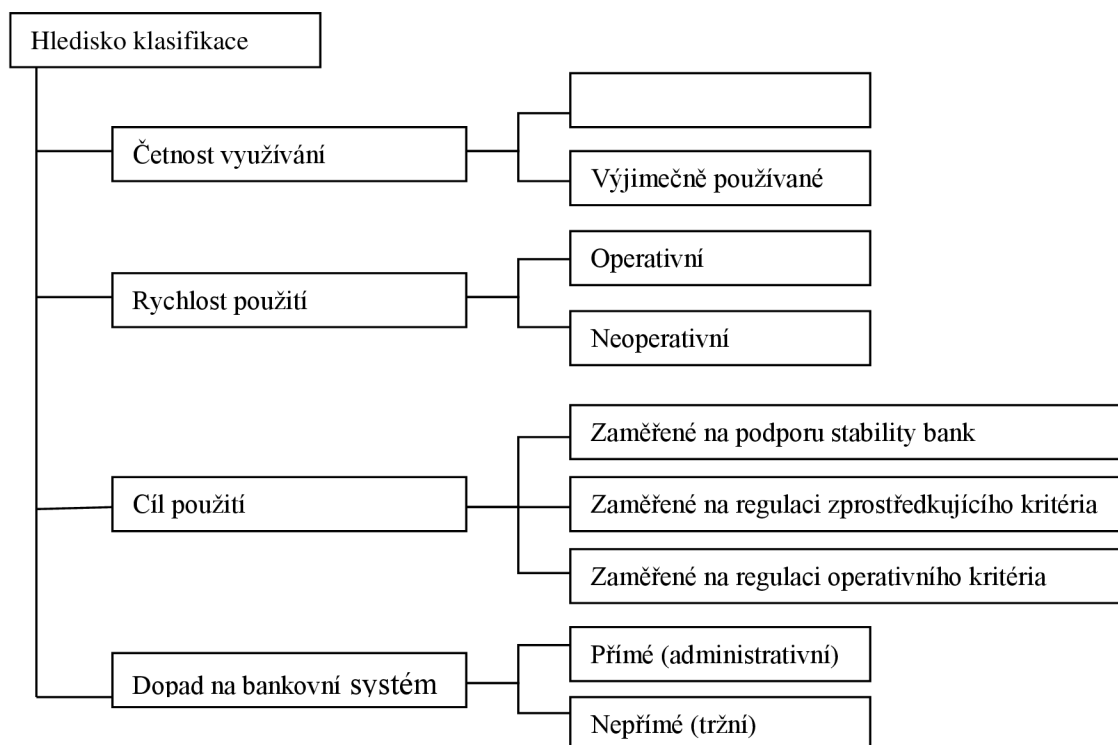
Aby mohla monetární politika dosahovat svých vymezených cílů, je potřeba mít pro ni vytvořené jisté další podmínky, mezi které se řadí:

- Dvoustupňová bankovní soustava v čele s centrální bankou
- V ekonomice je rozvinutý peněžní oběh a peněžní trh
- Rozvinutý úvěrový systém a kapitálový trh

K dosažení cílů měnové politiky je využívána široká škála nástrojů. Tyto nástroje se dále rozdělují do dvou základních skupin, na přímé (administrativní) a nepřímé (tržní).

Nástroje měnové politiky ovšem můžeme dělit i dle jiných kritérií (viz následující obrázek), i když převážně se využívá jen to poslední zmíněné (dopad na bankovní systém)

Rozdělení nástrojů monetární politiky podle hlediska

Obr 1. (převzato z: Revenda, Z., Centrální bankovníctví, Management Press, Praha 2001)

1.1 Základní typy měnové politiky

Česká národní banka používá jako svůj měnově-politický cíl cílování inflace. Tento způsob ovšem není jediný, který lze v měnové politice využít. Včetně cíle cílování inflace, lze tedy použít následující⁵

1.1.1 Cílování měnového kurzu

Úkolem centrální banky v tomto režimu je zajištění stability nominálního kurzu, prostřednictvím změn úrokových sazeb a přímými devizovými intervencemi. Aby toho dosáhla, musí být splněny některé předpoklady.

- a) Vhodná kombinace makroekonomických politik, pro zajištění nízkého inflačního diferenciálu
- b) Dostatečná výše devizových rezerv
- c) Udržení konkurenceschopnosti
- d) Kredibilita země a také institucionální, legislativní a politická stabilita

v úplně základním provedení se tomu také říká kurzový závěs. Principem je napojení kurzu domácí měny na kurz jedné nebo několika jiných zemí. Někdy je stanoveno pásmo v rámci, kterého se kurz měny vyvíjí a centrální banka zasahuje v případě jeho překročení.

Další variantou cílování kurzu je posuvné zavěšení. Tento způsob omezuje nepřiměřené posilování reálného kurzu.

Poslední a krajní variantou je *Currency board*, emise domácí měny je možná pouze při nárůstu devizových rezerv, ve stanoveném poměru. Tento způsob cílování je poměrně odolný proti spekulacím s měnou. Využívá se pro stabilizaci měny.

Výhodou všech těchto způsobů je omezování inflace v daném státě, protože se tzv. importuje inflace ze země, na kterou je měna vázána. Tato inflace bývá nižší než v dané zemi. Dochází též k prohloubení ekonomické a politické integrace.

1.1.2 Cílování peněžní zásoby

Vychází z předpokladu, že růst cen je dlouhodoběji ovlivňován vývojem nabídky peněz. Monetární politika má za cíl regulovat tempo růstu peněžního agregátu, který je závislý na zvyšování nominálního výstupu.

⁵ Stránky ČNB cílování inflace v ČR, dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/inflace.pdf> (dne 1.4.2010)

Za pozitivum tohoto způsobu se považuje možnost provádění nezávislé monetární politiky a tím adekvátně reagovat na problémy domácí ekonomiky.

Jistou nevýhodou jsou některá omezení cílování. Je nutné správně zvolit měnový agregát, jež má odpovídající vztah k ekonomické teorii a také má odpovídající stabilní vazbu na cenový vývoj. Zároveň roste-li peněžní agregát příliš rychle, vliv na inflaci je zpožděný. Z toho plyne, že opatření prováděné centrální bankou musí vývoji předcházet.

Tento způsob cílování byl využíván v USA, Kanadě, Velké Británii s nepříliš pozitivními úspěchy. Naopak v Německu a Švýcarsku bylo dosaženo jistých úspěchů. Správné formulování cílů je odvislé od konkrétních podmínek.

Pro to aby bylo dosaženo s tímto způsobem měnové politiky je potřeba zajistit stabilní a spolehlivá vazba mezi cílovaným peněžním agregátem a inflací.

1.1.3 Režim s implicitní nominální kotvou

Při tomto způsobu, se cíluje určitá nominální veličina, ale zaměření na ni je pouze známo interně v rámci banky, bez zveřejnění konkrétního kritéria. Centrální banka získává poměrně značný prostor a volnost. Jistou nevýhodou nevyhlášení veřejně je problém s transparentností. Měnovou politiku nemůže být již hodnocena jako úspěšná nebo neúspěšná.

Aby mohl být tento záměr uskutečněn, je nutné, aby centrální banka měla vysokou kredibilitu.

1.1.4 Cílování inflace

Z hlediska vývoje se jedná o nejmladší měnově politický způsob cílování. Hlavním znakem je veřejné vyhlášení inflačního cíle nebo posloupnosti cílů. Cíle jsou obvykle vymezeny k určitému datu, ale může jít i o průběžné cíle. Tento režim při svém rozhodování využívá širokého množství informací. Jako hlavní se využívají měnový kurz a peněžní agregáty, ale dále se využívá informace z trhu práce, dovozní ceny, mezera výstupu, nominální a reálné úrokové sazby, atd.

Za výhodu cílování inflace se považuje možnost autonomního řízení měnové politiky. Poštvoní je také transparentnost monetární politiky, což vede k její větší srozumitelnosti pro veřejnost. Lépe je možné předvídat záměry centrální banky.

Nevýhodou je, že centrální banka nemá možnost ovlivnit všechny položky, které jsou součástí indexu spotřebitelských cen.

1.2 Nástroje monetární politiky

1.2.1 Nepřímé nástroje monetární politiky

Působí především plošně, vytvářejí stejné podmínky pro všechny komerční banky

A. Diskontní nástroje

řadí se mezi důležité nástroje monetární politiky a patří k nejstarším nástrojům monetární politiky. Do těchto nástrojů se zařazují:

- Diskontní úvěr

Centrální banka váže poskytnutí tohoto úvěru obchodním bankám na splnění konkrétních podmínek. Po jejich splnění dochází k čerpání úvěru již automaticky. S tím ale souvisí, že výše úvěrů nebývá příliš vysoká. Může se jednat o běžné diskontní úvěry pro překonání běžných problému s likviditou. Případně centrální banka poskytne i nouzový diskontní úvěr, ale to již musí daná banka předložit plány na obnovení likvidity. Stanovení objemu úvěru poskytnutého jednotlivým bankám může být stanoveno jako⁶:

a) *Absolutní výše nově poskytnutých diskontních úvěrů pro budoucí období*

Příliš selektivní k jednotlivým bankám

b) *Relativní změna nově poskytnutých diskontních úvěrů ve srovnání s předchozím obdobím*

Stejný dopad na všechny banky, kromě těch, které:

čerpaly-li nižší objem diskontních úvěrů a je dána relativní změna kladná dojde k poklesu úvěru v absolutním vyjádření

čerpaly-li vyšší objem a změna je záporná absolutní výše objemu peněz se zvýší

c) *Poměr ke kapitálu nebo aktivům*

Nejvýhodnější pro banky, nejlépe posuzovat dle kapitálu banky

Diskontní úvěry jsou poskytovány nejčastěji na dobu 3 měsíců. Při poskytnutí úvěru dochází k růstu rezerv bank a měnové báze.

Konečný dopad na měnovou bázi je různý, dle toho zda:

Poskytnuté úvěry jsou vyšší než splácené úvěry, potom měnová báze poroste

Nově poskytnuté úvěry jsou nižší než rozsah splácených úvěrů, dojde k poklesu měnové báze

- Reeskontní úvěr

Centrální banka od obchodních bank odkupuje eskontované směnky a banka obdrží od centrální banky příslušnou částku sníženou o daný úrok. Tyto směnky mají splatnost do 90

⁶ Revenda, Z., Centrální bankovníctví. Management Press, Praha 2001, 2. Vydání, str 292

dnů, ale lhůta může být i kratší. Lhůta splatnosti je dána zbytkovou dobou splatností sníženou o počet dnů mezi splacením reeskontního úvěru a dnem dospělosti směnky. Výše poskytnutého úvěru je rovna hodnotě směnek minus reeskontní sazba za poskytnutí úvěru. Když dojde ke splatnosti tak se celá operace provede opačným směrem, tzn., obchodní banky dostanou svoje směnky a centrální banka peníze. Centrální banka stanovuje množství takto eskontovaných směnek. Tento typ úvěru je pro banky výhodný, obzvláště proto že úrok může být pro banku i záporný, jelikož směnky pochází od klientů, kterým banka často úročí vyšší sazby, než sama musí platit centrální bance.

- Lombardní úvěr

Banka, která žádá o lombardní úvěr, musí jako zástavu poskytnout cenné papíry. Použitelné cenné papíry jsou definovány centrální bankou. Výše poskytnutého úvěru bývá potom 75 % ceny zastavených papírů. Splatnost takového úvěru bývá opět max. 90 dní. Pro banku, která si tímto způsobem půjčuje peníze, je taková půjčka relativně drahá. Proto se čerpají mnohem méně a jen v případě nedostatečné likvidity. V některých státech světa (např. USA) se tento nástroj vůbec neužívá.⁷

B. Povinné minimální rezervy

Jedná se o povinné vklady komerčních bank u centrální banky, které jsou pro komerční banky dále nepoužitelné. Výše povinných minimálních rezerv (dále jen PMR) je určena procentuálně, z vkladů domácích nebankovních subjektů v české i zahraniční měně. Výše vkladů, z kterých se vypočítávají PMR, se zjišťuje za delší období (přibližně 14 dnů). Pokud nejsou splněny, musí daná banka zaplatit pokutu (lombardní sazba + 6 procentních bodů).

PMR mají vliv na peněžní zásobu. Přibližně před 10 lety (od října 1999) došlo Českou národní bankou k jejich snížení na současnou 2% úroveň.⁸ Tato sazba je zároveň v souladu se sazbou stanovenou Evropskou centrální bankou.

Povinné minimální rezervy jsou určeny především jako rezerva v případě ohrožení likvidity dané banky a také regulují množství peněz v oběhu.

Podle toho jak jsou v různých státech světa PMR využívány, můžeme je rozdělit na 3 skupiny.

- Země nevyužívající PMR – Kanada, Nový Zéland, Austrálie
- Země s institutem PMR, ale není využíván – Anglie
- Ostatní země (sklon k omezování) – USA, Itálie, SRN

⁷ Revenda, Z., Centrální bankovníctví. Management Press, Praha 2001, 2. Vydání, str 296

⁸ http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/#pmr (ze dne 1.3.2010)

C. Operace na volném trhu

I když se nepřímé nástroje monetární politiky obecně řadí k méně účinným opatřením, tak operace na volném trhu patří mezi nejúčinnější z nich. Stranami při těchto operacích je centrální banka a domácí bankovní subjekt. Při obchodování se využívají buď státní cenné papíry (pro centrální banku výhodné – minimální náklady) nebo cenné papíry centrální banky (náklady se zvyšují, centrální banka musí hradit úroky).

V současné době asi nejvyužívanější nástroj. Centrální banka nakupuje nebo prodává vysoce kvalitní cenné papíry. Je snaha o ovlivnění krátkodobé úrokové míry, případně měnové báze. Tyto operace mají své klady a zápory

Klady – nízké náklady, operativnost, jednoduchost, možnost ovlivňování měnovou bázi i v minimálním rozsahu

Zápory – obavy z monetizace dluhu

- Přímé operace

Jednosměrný nákup nebo prodej cenných papírů. Vliv na měnovou bázi je trvalý

- Switch operace

Dochází k výměně dvou různých cenných papírů, odlišující se lhůtou splatnosti

- Repo operace

Slouží k odčerpávání přebytečné likvidity na trhu. Komerční banka dává centrální bance peníze a na oplátku dostane cenné papíry. Po uplynutí doby splatnosti dojde k reverzní repo operaci (vrácení peněz zvýšených o úrok a navrácení cenných papírů). Nejčastější doba na jakou se tyto operace uzavírají, je 14 dní. Sazba, za kterou centrální banka přijme od bank přebytečnou likviditu, je úrokovým stropem, za které mohou být banky uspokojeny. Banka může vypsat i tříměsíční repo tendr, ale v současné době tento nástroj není využíván.

Repo operace vyhláší centrální banka, zároveň oznámí, o jaký typ půjde (nákup, prodej) a s jakými cennými papíry se bude obchodovat.

D. Kurzové intervence

Při kurzových intervencích reguluje centrální banka měnový kurs domácí měny, vůči zahraniční měně. V současné době je to téměř bezvýznamná operace, protože domácí měna má volný floating. To znamená, že je ponechána volnému působení trhu. Obecně je možné kurzové intervence rozdělit na přímé a nepřímé.

- Přímé

Nákup nebo prodej domácí měny centrální bankou, který prostřednictvím poptávky a nabídky ovlivňuje devízový kurz. Při nákupu domácí měny se zvyšuje po ní poptávka. Zvyšuje se tlak na zhodnocení domácí měny a snížení měnové báze. Při prodeji dochází naopak k tlaku na znehodnocení domácí měny a zvýšení měnové báze. Pokud nemá centrální banka zájem na ovlivňování měnové báze, tak využije tzv., sterilizační opatření, při kterých stáhne z oběhu likviditu, která vznikla při intervencích.

- Nepřímé

Dochází ke změnám diskontní a repo sazby, která potom přes úrokovou míru ovlivňuje odliv a příliv zahraničního kapitálu. Ten následně ovlivňuje měnu tím, jak se po ní vytváří poptávka nebo nabídka. Roste-li domácí úroková míra, přitahuje to investory a tím také dochází k zhodnocování domácí měny. Do nepřímých intervencí se zařazuje i nákup či prodej zlata.

Intervence se provádí utajeně, což má za následek jejich mnohem vyšší účinnost. V okamžiku provedení je nutné je široce publikovat.

Tab. 1 – přehled nepřímých nástrojů monetární politiky a jejich působení

Nástroj	Cíl, použití
Diskontní sazba	Úroková míra, peněžní zásoba, základní nástroj, signalizační funkce
Lombardní úvěr	Peněžní zásoba, úroková míra, zdroj peněz pro obchodní banky
Reeskont směnek	Peněžní zásoba, úroková míra, zdroj peněz pro obchodní banky
PMR	Peněžní zásoba, úroková míra, bankovní dozor a dohled
Operace na volném trhu	Operativní regulace peněžní zásoby, základní nástroj
Repo operace	Operativní regulace peněžní zásoby, regulace úrokové míry
Konverze a swapy	Devizová politika
Intervence směnného kurzu	Kursová politika

Zdroj: KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno

1.2.2 Přímé nástroje monetární politiky

Jedná se o selektivní a adresné zásahy prováděné centrální bankou vůči komerčním bankám. Využívány jsou jen zřídka.

A. Pravidla likvidity

Stanovení závazné struktury aktiv a pasiv. Patří mezi ně povinnost udržovat daný poměr podílu mezi vlastním kapitálem a celkovými aktivy, případně minimální podíl středně a

dlouhodobých vkladů na středně a dlouhodobých úvěrech. Krátkodobé úvěry musí být kryty krátkodobými zdroji a dlouhodobé úvěry dlouhodobými zdroji.⁹ Jsou podmínkou udělení bankovní licence.

U nás do této kategorie spadá kapitálová přiměřenost a likvidita. Kapitálová přiměřenost byla mezi roky 1990-1992 definován jako poměr mezi vlastním kapitálem a celkovými aktivy. Později jako kapitál, k rizikově váženým aktivům

B. Povinné vklady

Povinnost některých subjektů (nejčastěji se to týká orgánů místní samosprávy, centrálních orgánů, dalších bank) ukládat vklady, otevírat běžné účty, provádět další operace výhradně přes centrální banku. Úkolem povinných vkladů je odčerpání likvidity daných subjektů. Tyto prostředky poté přejdou pod centrální banku.

C. Úvěrové limity

Někdy se také nazývají úvěrové stropy a to buď relativní, nebo absolutní. Jsou považovány za nejtvrďší nástroj.

- Absolutní

Maximální objem úvěrů, které mohou banky poskytnout svým klientům. Jde o účinný nástroj regulace peněz v oběhu. Jedná se o nejúčinnější nástroj regulace peněz v oběhu.

- Relativní

Objem úvěrů, které mohou komerční banky získat od centrální banky. Řadí se spíše do diskontních nástrojů.

D. Úrokové limity

Jsou stanoveny maximální sazby z úvěrů a maximální nebo minimální sazby z vkladů. Mají význam pro stabilizaci úrokových sazeb v ekonomice a ovlivňují míru úspor obyvatel a poptávku po úvěrech. Minimální úrokové sazby a maximální úrokové sazby z úvěrů stanovuje podle zákona 6/1993 Sb., centrální banka.

E. Doporučení, výzvy a dohody

I když nejsou vždy pro banky závazné, jsou většinou dodržovány. Centrální banka může v případě neplnění nebo nerespektování některého opatření přistoupit k tvrdším nástrojům vůči dalším bankám. (snížení limitu úvěrů) Doporučení a výzvy mají charakter nejmírnějších opatření, oproti všem předcházejícím nástrojům

⁹ <http://finance-bankovnictvi.studentske.cz/2008/11/pravidla-likvidity.html> (1.3.2010)

- Doporučení

Mívají charakter přání centrální banky vůči ostatním bankám, jak by se měly chovat. Bývají ústní

- Výzvy

Jsou oproti doporučením důraznější a konkrétnější. Mohou, ale nemusí být v písemné podobě.

- Dohody

Bývají nejčastěji písemné a po podepsání jsou závazné. V případě jejich neplnění nastupují sankce. Obvykle se uzavírají s centrální bankou, ale mohou vznikat i mezi obchodními bankami.

Tab. 2 Přehled přímých nástrojů monetární politiky a jejich působení

Nástroj	Cíl použití
Pravidla likvidity	Kritérium autorizace bank
Úvěrové kontingenty	Regulace peněžní zásoby
Úrokové stropy (limity)	Stabilizace úrokových sazeb, bankovní regulace a dozor
Povinné vklady	Regulace peněžní zásoby
Doporučení, výzvy, dohody	Specifický cíl

Zdroj: KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno

1.3 Dílčí závěr kapitoly

Měnová politika a nástroje k jejímu provádění, patří spolu s několika dalšími činnostmi k důležitým úkonům centrálních bank. Dobře provedená měnová politika má vliv na inflaci a vývoj měnového kurzu. Stanovení správné měnové politiky je proto velmi důležité. Nástroje měnové politiky jsou podstatnou informací i pro komerční banky, které jsou prostřednictvím nich informovány o přání nebo nařízeních centrální banky. Měnová politika je uskutečňována centrální bankou v reálném čase.

2 Česká národní banka

2.1 Centrální bankovníctví

2.1.1 Centrální banka

V dřívějších dobách neexistovaly centrální banky jako takové. Byla spousta bank, které mohly vydávat svoje vlastní peníze. Postupem doby, a také pro ujednocení pravidel, vznikla centrální banka a pod ní existovaly banky obchodní. Tomuto systému se říká dvoustupňový bankovní systém a centrální banka má odlišné postavení od obchodních bank. Postavení centrální banky je vymezeno legislativně, v našem případě zákony. Této soustavě se také říká bankovní systém, který je definován následovně „*souhrn všech bankovních institucí na území státu a všech vazeb a vztahů mezi nimi*“¹⁰

2.1.2 Centrální banky ve světě

V současnosti působí ve většině zemí pouze jediná centrální banka a pod ní jsou banky obchodní případně specializované banky. Ne v každém státě tomu tak musí být. Existuje několik výjimek.

1. Centrální banka není

V Lucembursku plnilo funkci centrální banky měnový institut a belgická centrální banka. Protože mezi Belgií a Lucemburskem existovala měnová unie, vydávala tato banka i lucemburské peníze. Od roku 1998 se Lucemburský měnový institut stal centrální bankou. Neexistence centrální banky je ale i v jiných zemích. Vesměs se jedná o malé státy (Lichtenštejnsko, San Marino, Vatikán)

2. Měnová rada

Emise měny je závislá na množství zahraniční měny, na kterou je domácí měna napojena. Pokud dojde k přílivu zahraniční měny, je možno zvýšit množství domácí měny. Prováděná měnová politika spočívá v stanovení kurzu domácí a zahraniční měny.

Příkladem státu s měnovou radou je Bahrajn, Brunej, Hongkong

3. Dolarizace

V některých státech se používá jako domácí měna, platidlo jiné země. Jde např. o státy Panama, Ekvádor, Portoriko

4. Centrální banka v měnové unii

Jedná se např. o centrální banku Evropské unie.

¹⁰ KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno, str11

5. Větší množství centrálních bank

Nejtypičtějším příkladem jsou Spojené státy. *“Roli centrální banky zastává skupina tradičně silných bankovních institucí”*¹¹. Nejedná se tedy o samostatné centrální banky, ale o uskupení bank, které vystupují společně. Pouze v některých záležitostech mohou určovat něco samostatně. Uskupení je složeno z výboru guvernérů, federálního výboru volného trhu, 12 federálních rezervních bank plus 25 poboček a tři poradní rady.

2.1.3 Vznik centrálních bank

Centrální banka jako instituce vznikla v relativně nedávné době (první vznikaly v 17. století, současné centrální banky jsou ještě mladší a existují asi jen 1 století). V bývalém Československu vznikla centrální banka v roce 1926.¹² V době svého vzniku měly centrální banky tyto úkoly:¹³

a) Finanční zájmy vlády nebo panovníka (zejména kvůli stále probíhajícím válkám a tím pádem potřeba financování)

b) Zájem panovníka mít pod dohledem veškeré finanční toky státní pokladny

V souvislosti s čerpáním peněz vládami nebo panovníkem z centrální banky docházelo k dalším problémům. To vedlo k omezování možností takto jednostranně využívat centrální banky. To postupem času vedlo až k omezování závislosti centrální banky na panovníkovi nebo vládě, ale toto pravidlo stále není plně zavedeno ve všech státech světa. Tento problém se týká zejména méně rozvinutých zemí, případně některých zemí s autoritativním panovníkem.

Existují ale i další důvod pro vznik centrálních bank. Tímto důvodem je centralizace vydávání peněz, které se mezi sebou neliší, ať už se jedná o bankovky nebo mince. Do té doby většinou právo vydávat platidla měly i další banky. Později se rozvinulo i provádění měnové politiky centrálními bankami a regulace ostatních obchodních bank.

Bylo by dobré si ozřejmit, jak centrální banky vznikly. Existuje zhruba několik způsobů jejich vytvoření¹⁴.

¹¹ DRDLA, Miloš; RAIS Karel. *Evropská integrace a bankovníctví*. První vydání, Computer Press, str 12

¹² REVENDA, Z., *Centrální bankovníctví*. Management Press, Praha 2001, 2. Vydání, str 32

¹³ REVENDA, Z., *Centrální bankovníctví*. Management Press, Praha 2001, 2. Vydání, str 34-36

¹⁴ REVENDA, Z., MANDEL a kol., *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, Management Press, Praha 2000, 3. Vydání, str 318

Přeměna soukromé obchodní banky

Tento případ je znám ze Švédska. Původně obchodní banka (založená 1656) se krátce po zahájení své činnosti dostala do potíží, jež vedly až k úpadku. Po zásahu vlády se banka z problémů dostala. Poté byla banka přeorganizována, došlo zároveň ke změně názvu. Koncem 17. století začala vystupovat již jako centrální banka, mající za úkol zejména

a) Vstupovat jako banka vlády a úvěrovat státní pokladnu

b) Regulace množství vydaných bankovek

I tak zde stále existovaly banky, které emitovaly svoje peníze. Tento stav byl nevyhovující, protože i přes jistá omezení v podobě limitování objemu bankovek emitovaných ostatními bankami, měly tyto bankami na centrální převahu.

Až na počátku 20. století se tento stav upravil a právo na emitování získala jen centrální banka.

Zvýhodněním některých obchodních bank

Tato situace nastala v Itálii. Původně emitovaly bankovky jak banky, tak soukromé nebankovní subjekty. 6 bankám bylo dovoleno emitovat bankovky i nadále. V důsledku toho, došlo i likvidaci jedné banky. Aby se celková situace zlepšila, byl přijat zákon, který sloučil 3 banky s právem emise do jediné, další 2 ztratily právo emise. Od roku 1926, je tedy centrální banka již jedinou bankou s právem emise a zároveň i centrální bankou.

Vznik nové centrální banky

Tento způsob vzniku centrální banky byl využit v Anglii (později i ve Francii) koncem 17. století. Bylo to i v důsledku probíhající války mezi Anglií a Francií. Banka jak již bylo zmíněno, sloužila i potřebám královské rodiny a financování válečných výdajů. V polovině 19. století získala tato banka, jako jediná právo emise bankovek, což z ní udělalo opravdovou centrální banku.

2.2 Cíle a úkoly České národní banky

Dle zákona o České národní bance (dále jen ČNB) 6/1993 Sb., odstavce 1, je ČNB ústřední bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Do tohoto označení se řadí dohled nad bankovním sektorem, penzijními fondy, kapitálovým trhem, družstevními záložnami, pojišťovnictvím. Její zřízení je zakotveno v ústavě České republiky (hlava šestá, článek 98). ČNB hospodář samostatně s odbornou péčí s majetkem, který jí byl svěřen státem. Jedná se o právnickou osobu, jež má postavení veřejnoprávního subjektu se sídlem v Praze a není zapsána v obchodním rejstříku. Mezi její hlavní úkoly se řadí

- a) dohled nad bankovní soustavou
- b) banka bank
- c) banka státu
- d) reprezentant státu v měnové oblasti
- e) měnová politika
- f) emise hotovostních peněz
- g) devizová činnost

Tyto činnosti se ještě dále rozdělují na makroekonomické a mikroekonomické. Do mikroekonomických spadají ty, které jsou uvedeny pod písmeny a) až d). Zbytek je řazen do makroekonomických funkcí.

Dohled nad bankovní soustavou

Hlavním úkolem banky, je aby centrální banka jako první stupeň v bankovní hierarchii kontroloval stupeň druhý, což jsou obchodní banky. Hlavními požadavky kontroly jsou

- Efektivnost
- Bezpečnost
- spolehlivé fungování bankovního sektoru.

Banka bank

Centrální banka přijímá od ostatních bank vklady, případně poskytuje bankám úvěry. Zároveň vede ostatním bankám účty a provádí mezi nimi zúčtování. Banky mají u ní uložené především minimální rezervy.

Banky si u ČNB ukládají i přebytečné rezervy. Pokud banky nemají dostatečnou likviditu, mohou ji získat od centrální banky.

Centrální banka je také pro banky poslední instancí v případě problémů s likviditou.

Banka státu

Centrální banka vykonává pro stát dohled a kontrolu nad státním dluhem – platba úroků, emise dluhopisů, splácení úvěrů, poskytování úvěru státnímu rozpočtu – podmínkou je, aby banka obdržela státní cenné papíry.

Pokladní plnění státního rozpočtu – vedení účtů, inkaso. V některých zemích to nedělá centrální banka

Devizová činnost

Patří sem shromažďování devizových rezerv státu a operace s nimi na devizovém trhu, dále je to udržování hodnoty devizových rezerv, zabezpečování devizové likvidity země, ovlivňování úrovně a pohybů měnového kurzu domácí měny.

2.2.1 Cíl České národní banky

Dle zákona o ČNB odstavce 2, je jejím hlavním cílem v měnové oblasti péče o cenovou stabilitu. ČNB podporuje také obecnou hospodářskou politiku vlády, vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu, není-li v rozporu s jejím hlavním cílem.¹⁵

ČNB při plnění úkolů spolupracuje s dalšími ústředními bankami jiných států, orgány dohledu nad finančními trhy jiných států a s mezinárodními finančními organizacemi a mezinárodními organizacemi zabývajícími se dohledem nad bankou, institucemi elektronických peněz a finančními trhy¹⁶

Podobnou politiku, zaměřenou na cenovou stabilitu, můžeme najít u většiny centrálních bank ve vyspělých zemích s tržní ekonomikou. Tento cíl je u bank vytyčen pro udržení stabilního ekonomického vývoje. Aby centrální banky mohly svůj cíl uskutečňovat, je nezbytně nutná jejich nezávislost.

Činnost s cílem péče o cenovou stabilitu vykonává ČNB pomocí měnově politického režimu zvaného „*cílování inflace*“. Pro splnění cíle jsou využívány měnově-politické nástroje, které se podle způsobu použití dělí na přímé a nepřímé. Pokud by centrální banka neusilovala o cenovou stabilitu a došlo by k rychlému zvyšování inflace, mělo by to negativní důsledky pro hospodářský vývoj státu. Při vysoké inflaci dochází k znehodnocování úspor a příjmů. Je to nepříznivá situace i pro investory, kteří v případě investice požadují vyšší míru zisku. Dochází k zvyšování úrokových sazeb, investoři se neorientují na dlouhodobé, ale spíše krátkodobé investice. Může docházet k přílivu spekulativního kapitálu.

Přímé cílování inflace sleduje ČNB od roku 1998. Tato nová monetární politika nahradila ty předchozí, které byly založené na kursovém závěsu a cílování peněžní zásoby a na rozdíl od současného byly jen zprostředkujícími¹⁷.

Prvním cílování inflace bylo použito Rezervní bankou Nového Zélandu v roce 1989. Do roku 2005 již tento způsob využívalo 24 zemí včetně ČR¹⁸

Zde jsou důvody zavedení tohoto způsobu u nás¹⁹

¹⁵ http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/ (ze dne 18.12.2009)

¹⁶ Zákon č.6/1993 Sb. §2 ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Cílování inflace v České republice.pdf

¹⁸ POLOUČEK, S; *Bankovníctví*, C.H.Beck, Praha 2006, str. 87

- a) Monetaristický transmisní mechanismus byl spojen s řadou problémů
- b) CB nemůže vzhledem k počtu svých účinných nástrojů, sledovat více než jeden cíl
- c) Cílování inflace je pro trh transparentní systém, jež může ovlivňovat inflační očekávání a stabilizovat úrokové sazby
- d) Nízká inflace umožňuje maximalizovat tempo růstu HDP v dlouhém období
- e) Vyšší inflace a následně vyšší nominální úrokové sazby jsou zdrojem nerovnováhy v oblasti platební bilance
- f) Nutností splnění Maastrichtského inflačního kritéria v případě snahy o zapojené ČR do evropské měnové unie

Pro cílování inflace je podstatné cenová stabilita, což není pevně daná hranice, ale je to nízká a stabilní míra inflace. I přes tento primární cíl, banky většinou přijímají odpovědnost i za volatilitu²⁰ reálné ekonomické aktivity. Centrální banka může dlouhodobě ovlivňovat pouze inflace a to se děje především přes krátkodobé úrokové sazby peněžního trhu.²¹

ČNB je centrální bankou ČR a zároveň orgánem, který vykonává dohled nad finančním trhem. Je veřejnoprávním subjektem. Hospodáří se státním majetkem. Svoji činnost vykonává podle zákona č. 6/1993 Sb. Nejvyšším řídicím orgánem je bankovní rada, která se skládá z guvernéra, dvou viceguvernéru a čtyř vrchních ředitelů.

2.3 Nezávislost České národní banky

Jak již bylo zmíněno, centrální banky, aby mohly provádět svoji politiku, musí být nezávislé. Co se týká nezávislosti je zde tvrzení „*Centrální banka je a vždy bude organizací státu, a proto je potřeba ji zařadit do obecného pojmu vláda- Nezávislostí CB je potřeba rozumět jen jako určitou formu organizace vlády, kdy se souhlasem politiků je výkon měnové politiky oddělen od vlivu politického cyklu.*“²² Budeme-li hovořit o nezávislosti centrální banky, tak ta je potřeba pro plnění jejího hlavního cíle, jímž je cenová stabilita. Pokud by centrální banka nebyla nezávislá, mohla by např., vláda přimět banku aby učinila opatření, která se mohou v krátkodobém úseku jevit jako prospěšná, avšak nikoli již v úseku dlouhodobém. Zejména by došlo ke zvýšení inflace.

¹⁹ MANDEL, M, TOMŠÍK, V.; *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, Management Press, Praha 2003, str 217

²⁰ Jedná se o míru kolísání hodnoty aktiva nebo jeho výnosové míry, přepočítává se na roční volatilitu, udává se v absolutních hodnotách nebo relativně.

²¹ POLOUČEK, S; *Bankovníctví*, C.H.Beck, Praha 2006, str. 89

²² KUBÍČEK, Jan a kol, *Hospodářská politika*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2006, str. 65

Nezávislost můžeme rozdělit do několika úseků:²³

Personální

Členové bankovní rady, kteří rozhodují o monetárních opatřeních, jsou jmenováni a odvoláváni prezidentem republiky. Její členové mohou být zároveň zbaveni svého místa jen za určitých předpokladů, které stanovuje zákon²⁴. (neplnění stanovených podmínek pro výkon funkce, vážné pochybní, nevykonávání své funkce déle než 6 měsíců)

Funkční

Česká národní banka sama formuluje inflační cíle a nástroje k jejich dosažení. O zásadách a opatřeních fiskální a měnové politiky se navzájem informuje ČNB s vládou

Institucionální

Bankovní rada nepřijímá při stanovování cílů pokyny od nikoho dalšího, tzn., ani vlády, prezidenta, parlamentu ...

Finanční

Centrální banka nesmí přímo financovat veřejný sektor, nebo subjekty které jsou jím řízeny. ČNB má vlastní rozpočet, který schvaluje bankovní rada. Po skončení hospodaření banka vypracuje účetní uzávěrku, kterou je povinna nechat ověřit externím auditorem, Podle té je pak zpracována zpráva o výsledku hospodaření ČNB která je předložena parlamentu. Banka má povinnost zveřejňovat dekadní informace o své finanční pozici.

Ruku v ruce nezávislosti jde také transparentnost měnové politiky ČNB. Banka vydává informace, které široké veřejnosti umožňují, aby byla informována o krocích prováděných bankou. Je zde řeč především o hlavním cíli banky²⁵ a s její podstatou cílování inflace, prostřednictvím kterého je naplňován. Banka informuje o výši inflačního cíle a prognózách inflace. Tyto informace jsou prezentovány také v odborném tisku a jsou předkládány parlamentu.

Nezávislost se dá ještě rozdělit na:²⁶ „*de iure*“ a „*de facto*“. Podle tohoto kritéria je Bundesbanka nezávislá *de iure*, jelikož je statutárně oddělená od výkonných orgánů vlády a pravomoc a poslání jsou dány právně. Nezávislost *de facto* je u bank of England, protože má příliš širokou definici poslání, ale odpovědnost v měnové politice je vykonávána za spolupráce s ministerstvem financí.

²³ Nezávislost ČNB, dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/faq/nezavislost_cnb.html

²⁴ Zákon č.6/1993 Sb § 6 ve znění pozdějších předpisů

²⁵ Cenová stabilita

²⁶ KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno, str 23

Dalším hlediskem je nezávislost politická a hospodářská.²⁷ Do hospodářské řadíme:

- g) přímé možnosti úvěrování nejsou automatické
- h) přímé úvěrování se uskutečňuje za tržní úrokovou míru
- i) přímá úvěrová možnost je dočasná
- j) přímá úvěrová možnost je kvantitativně omezena
- k) CB se nepodílí na primárním veřejném dluhu
- l) Diskontní sazba je stanovována CB
- m) Bankovní dozor není svěřen CB (větší pozitivum) nebo je svěřen pouze CB (menší pozitivum)

Podle těchto kritérií je Česká národní banka hodnocena číslem 7²⁸, to znamená, že všechny body jsou hodnoceny kladně. Evropská centrální banka je hodnocena 8 body (poslední bod má 2 plusy). Pro srovnání s centrálními bankami jiných států je v příloze tabulka. 3

Politická nezávislost zahrnuje

- n) guvernér není jmenován vládou
- o) guvernér je jmenován na více než 5 let
- p) bankovní rada není jmenována vládou
- q) bankovní rada je jmenována na více než 5 let
- r) nezávazná účast zástupce vlády v bankovní radě
- s) vláda neschvaluje záměry monetární politiky
- t) požadavek na udržení měnové stability je upraven zákonem
- u) existuje zákonné opatření pro řešení konfliktů mezi vládou a CB

Srovnání ČNB a ECB, plus další země viz tab. 4

2.4 Řídící orgány České národní banky

Dle zákona o ČNB²⁹ je nejvyšším řídicím orgánem ČNB Bankovní rada. Rada určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečnění. Rozhoduje také o měnově-politických opatřeních ČNB při dohledu nad bankovním trhem.

Jak je již zřejmé z výčtu složení bankovní rady, má sedm členů. Při hlasování musí být přítomen guvernér (nebo jeho zástupce) a alespoň tři další členové. Jmenování a také odvolávání jednotlivých členů provádí prezident republiky. Jednotlivé členy může prezident odvolat, při splnění podmínek. Každý člen smí vykonávat svoji činnost maximálně ve dvou

²⁷ KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno, str 23-26

²⁸ KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno, str 236

²⁹ Zákon č.6/1993 Sb § 5, ve znění pozdějších předpisů

funkčních obdobích, každé na dobu 6 let. Navenek vystupuje za bankovní radu guvernér, případně jím pověřený viceguvernér. S členstvím v bankovní radě je spojena neslučitelnost s některými jinými funkcemi. S členstvím v bankovní radě je neslučitelná funkce poslance zákonodárního sboru, člena vlády a členství v řídicích, dozorčích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatné výdělečné činnosti, s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké a pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v bankovní radě je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmů mezi prováděním této činnosti a členstvím v bankovní radě.³⁰

Pro členství v bankovní radě je také nutné splnit následující podmínky

- a) Ukončené VŠ vzdělání
- b) Bezúhonnost
- c) Způsobilost k právním úkonům
- d) Zkušená a uznávaná osoba v měnové oblasti a na finančním trhu

Další úkoly Bankovní rady³¹

- stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky,
- schvaluje rozpočet České národní banky,
- stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky,
- stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití,
- vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky. Těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,
- uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky,
- stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernérů a dalších členů bankovní rady stanoví guvernér,
- rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni.

2.5 Bankovní regulace a dohled ČNB

2.5.1 Vznik bank v ČR

Banky působící na území ČR jen instituce, které jsou akciovými společnostmi a získaly na tuto činnost licenci od ČNB. Předkládá se písemná žádost, která obsahuje kromě informací o žadateli i strategický záměr banky, obchodní plán a analýzu trhu na kterém banka hodlá

³⁰ Zákon č.6/1993 Sb. §6

³¹ Zákon č.6/1993 Sb. §5

působit. Správní řízení trvá 6 měsíců. Posuzuje se způsobilost hlavních akcionářů, odborná a morální způsobilost osob, které budou působit v statutárních a řídicích orgánech, technické a organizační předpoklady pro výkon daných činností, reálnost ekonomické kalkulace o budoucí likviditě a rentabilitě banky. Základní kapitál pro založení je 500 milionů Kč. V příloze je přehled počtu bank od roku 1995 do roku 2006.

V zákoně o bankách³² je pro vydání licence stanoveno v §4

- 1) *Žádost o licenci se předkládá ČNB. S žádostí se předkládá návrh stanov. Minimální výše základního kapitálu (dále též ZK) činí 500 mi. Kč a v této výši musí být tvořen peněžitými vklady.*
- 2) *O udělení licence rozhoduje ČNB, která si před tím vyžádá stanovisko Ministerstva financí.*
- 3) *Pro udělení licence musí být splněny podmínky*
 - a) *Průhledný a nezávadný původ ZK a dalších finančních zdrojů banky.*
 - b) *Splacením ZK v plné výši*
 - c) *Způsobilost osob s kvalifikovanou účastí na bance k výkonu práv akcionáře při podnikání banky*
 - d) *Odborná způsobilost, důvěryhodnost a zkušenost osob, které jsou navrhovány v bance na výkonné řídicí funkce obchodní plán vycházející z navrhované strategie činnosti banky podloženy reálnými ekonomickými kalkulacemi*
 - e) *Sídlo budoucí banky musí být na území ČR*

Pro samotné fungování banky jsou stanovena také další pravidla³³:

- 1) Přiměřenost kapitálu
- 2) Přiměřenost likvidity
- 3) Povinné minimální rezervy (ne v každé zemi)
- 4) Limity úvěrů poskytovaných obchodními bankami jednomu klientovi nebo skupině
- 5) Poskytování informací institucím dohledu a regulace
- 6) Ochrana před nelegálními praktikami

³² 21/1992 Sb. ve znění novějších předpisů

³³ REVENDA, Z, MANDEL a kol.: Peněžní ekonomie a bankovníctví, Management Press, Praha 2000, 3. Vydání

Ad 1) Přiměřenost kapitálu by měla dosáhnout aspoň 8%. Jinými slovy, přiměřenost kapitálu znamená podíl přesně vymezeného kapitálu banky a minimální výše kapitálu, kterou má daná finanční instituce povinnost vzhledem k objemu a rizikovosti svých aktiv držet.³⁴

ad 2) Přiměřenost likvidity znamená, že banka musí být schopna dostát svým závazkům v kterémkoliv okamžiku.

Ukazatele likvidnosti u banky rozdělujeme na likviditu:

- a) krátkodobou – do 1 roku
- b) střednědobou – 1-4 (5) let
- c) dlouhodobá – nad 4-5 let

ad 5) Banky poskytují institucím dohledu požadované informace. Podle toho v jakých časových úsecích jsou tyto informace vyžadovány se dělí na:

Dekádně: veškeré informace o bilančních a mimobilančních položkách.

Jednou za měsíc a za ¼ roku: konsolidovanou bilanci, výkaz zisků a ztrát, vývoj mezd, počet zaměstnanců

Ročně: výroční zpráva, zpráva auditora

Spousta informací, které banky poskytují, se považují za interní a mohly by být zneužity konkurenty bank. Povinné minimální rezervy jsou u nás stanoveny na 2% .

Základ pro výpočet povinných minimálních rezerv pro jednotlivá udržovací období se zjistí z měsíční bilance aktiv a pasiv sestavené ke konci měsíce, který o jeden měsíc předchází měsíc, v němž začíná udržovací období³⁵

Jednou ze základních předpokladů fungování bankovního sektoru je jeho důvěryhodnost, kterou bohužel není možné zajistit jen přes tržní mechanismus. Z tohoto důvodu je potřebné, aby zde fungoval orgán, který bude nad bankovním systémem dohlížet a v případě potřeby ho usměrní v rámci stanovených mezí. Touto institucí je myšlena u nás především ČNB, i když

³⁴ Stabilita domácích bank měřená kapitálovou přiměřeností, dostupné na:

<http://www.finance.cz/zpravy/finance/200915-stabilita-domacich-bank-merena-kapitalovou-primerenosti/> (ze dne 20.5.2010)

³⁵ Věstník ČNB 16/2004 ze dne 25.8.2004, dostupné na:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2004/download/v_2004_16_106046_10.pdf, § 2

není jedinou institucí, existuje zde ještě úřad pro dohled nad finančními záložkami, ministerstvo financí a komise pro cenné papíry.³⁶

Pokud bychom měli bankovní regulaci definovat, tak jí je „*koncipování a prosazování podmínek, pravidel a rámce činnosti bankovních institucí v dané ekonomice*.“³⁷ Při dohledu, jež se dá definovat jako: „*kontrola dodržování pravidel činnosti, včetně případného vyvozování sankcí při jejich nesplnění*“³⁸ nad zahraničními bankami může dohled provádět instituce mající tuto pravomoc v zemi, odkud subjekt pochází. Současně spolupracuje s tím, kdo má na starosti danou činnost v zemi původu regulované banky.

*Primárním cílem bankovní regulace a dohledu není zamezovat pádu jednotlivých bank či ochraňovat jednotlivé střadatele, ale chránit stabilitu celého bankovního systému a přispívat ke stabilitě celého bankovního sektoru*³⁹

Existuje několik základních důvodů pro regulaci a dohled v bankovníctví⁴⁰

- a) Banka má napojení na řadu dalších subjektů a ty jsou na jejím fungování závislé
- b) Banka disponuje s penězi jiných a ti nemusí být vždy plně informováni o situaci banky
- c) V tržní ekonomice je důležitý oběh peněz a proto, pokud by došlo vlivem špatné situace banky k jeho narušení, mohlo by to mít další vážné důsledky
- d) Bankovní regulace a dohled je důležitá pro provádění měnové politiky

2.5.2 Bankovní regulace

Regulace bank nabývá stále více na důležitosti především v tržních ekonomikách. Regulace je především způsob, jak zajistit jistou míru stability a důvěryhodnosti bank a bankovního sektoru. Pokud by bylo možné, aby banky fungovaly řádně i bez této regulace, jistě by to bylo již dávno zrealizováno.

Pro regulaci bank se používají následující skupiny nástrojů:⁴¹

- Úrokové stropy na depozita
- Restrikce na bankovní licence a fúze

³⁶TŮMA, Z, *bankovní sektor a jeho regulace*, dostupné na:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tuma_200012_pariz.pdf

³⁷KOHAJDA, M, finanční právo, <http://www.upol.cz/uploads/media/3.prednaska.pdf>

³⁸KOHAJDA, M, finanční právo, <http://www.upol.cz/uploads/media/3.prednaska.pdf>

³⁹MEJSTRÍK, M, PEČENÁ, M, TEPLÝ, P, *základní principy bankovníctví*, nakladatelství karolinum, UK Praha, 2008

⁴⁰DRDLA, Miloš; RAIS Karel. *Evropská integrace a bankovníctví*. První vydání, Computer Press, 1999,

⁴¹POLOUČEK, S; *Bankovníctví*, C.H.Beck, Praha 2006, str. 447

- Restrikce na portfolio
- Pojištění depozit
- Požadavky na kapitál
- Monitorování

Další dělení regulace může být na⁴²:

- a) Pozitivní – slouží k podpoře ekonomické a bankovní aktivity toru (Evropa a Japonsko)
- b) Negativní – zakazují určité druhy činností, nebo nabídku některých produktů (USA a Velká Británie)⁴³.

ČNB provádí registraci zastoupení zahraniční banky a finanční instituce, pokud dané subjekty provádí bankovní činnost na území ČR. Této činnosti, která je většinou vykonávána centrální bankou státu se říká bankovní dohled. Ten je definován širokou škálou úkolů, mezi něž také patří:⁴⁴

- podpora zdravého rozvoje
- tržní disciplíny a konkurenceschopnosti bank
- předcházení systémovým krizím a posilování důvěry veřejnosti v bankovní systém

2.5.3 Bankovní dohled

Bankovní dohled je prováděn následující způsoby:

- Dohled na dálku

Dohlíží na banky prostřednictvím informací o bankách, které jsou banky povinny předkládat, zpráv auditorů, případně informací získaných z databází. Dle těchto údajů dochází ke konkrétním návrhům, jak se bude dále postupovat u každé banky postupovat, případně co je potřeba zlepšit.

- Dohled na místě

Jak je již zmíněno v názvu probíhá přímo v bance. Je to lepší nástroj pro kontrolu bankovního sektoru. Zjištěním hrozících rizik přímo v bance, umožňuje posléze účinnější postup při bankovním dohledu

Patří do něj⁴⁵

- a) Komplexní prohlídky
- b) Dílčí dohlídky

⁴² POLOUČEK, S; *Bankovníctví*, C.H.Beck, Praha 2006, str. 447

⁴³ ŠTURC, B.; Regulace činnosti bank v ČR, dostupné na <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=217>

⁴⁴ http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/index.html (ze dne 12.1.2010)

⁴⁵ Nehybová, Marta, *regulace a dohled nad bankami*, Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, Brno 1999, str 74

c) Informační návštěvy v bankách

Mezi hlavní úkoly bankovního dohledu patří⁴⁶

- a) Posoudit žádosti působit jako banka
- b) Posouzení podílu zahraničního subjektu na kapitálu banky
- c) Posouzení snížení základního kapitálu banky, případně převod podílu
- d) Příjem a analýza účetních výkazů bank
- e) Spolupráce při vypracování bankovních zákonů
- f) Ochrana klientů před riskantními bankovními praktikami
- g) Zkoumání rizik bankovního podnikání

Centrální banka provádí kromě toho i dohled nad dalšími subjekty, mezi něž řadíme pojišťovny, zajišťovny, penzijní fondy, obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, spořitelni a úvěrní družstva atd.

Centrální banka ovšem nemůže zcela zamezit, aby nedošlo ke krachu banky. Na to už má vliv především management příslušné banky, případně akcionáři a dozorčí rada dané banky.

Postupem času až všechny země v EU budou používat Euro, tak část pravomocí nad bankami přejde právě na Evropskou centrální banku.

Zde budou vyvstávat další úkoly dohledu nad bankami⁴⁷

- b) Ochrana bankovního systému jako celku před systémovým rizikem*
- c) Větší důraz na prevenci*
- d) Větší potřeba globálních pravidel činnosti bank*
- e) Zvýraznění úlohy externích auditorů*

Případně je můžeme ještě dělit na pozitivní (podporující ekonomické aktivity) a negativní (zakazující ekonomické aktivity)

2.6 Dílčí závěr kapitoly

Od roku 1989 došlo v naší republice k řadě významných změn, které se promítly do života běžných občanů. Jednou z oblastí, které prodělaly poměrně bouřlivý vývoj a který má zároveň velký dopad na životy lidí je sektor bankovníctví. Během přibližně 40 let do revoluce, byli

⁴⁶ Nehybová, Marta, *regulace a dohled nad bankami*, Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, Brno 1999, str 14

⁴⁷ Nehybová, Marta, *regulace a dohled nad bankami*, Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, Brno 1999, str 95

lidé zvyklí na velmi omezený počet bankovních institucí, u kterých by si mohli uložit své úspory.

Po obnovení demokracie se vyrojilo velké množství nových bank, které lákaly potenciální klienty, k uložení jejich prostředků k úschově právě u nich. Pro získání zákazníků se snažily jim nabízet výhody, které neměla konkurence. Vlivem změn v dalších letech, ale také jistě špatného vedení nebo nekalých praktik vedení, velké množství bank zkrachovalo, případě ztratilo oprávnění k podnikání v bankovním sektoru

ČNB, jako instituce mající na starosti dohled a regulaci bankovního sektoru, plní v tomto ohledu velmi důležitý úkol. Zejména jde o zajištění jisté míry důvěryhodnosti klientů z řad běžných občanů, ale také obchodní klientely. Přispívá také k zajištění důvěryhodnosti vůči ostatním zemím, nejen v Evropské unii, ale na celém světě. Pokud by tato důvěryhodnost byla ohrožena, mělo by to další důsledky o kterých je zbytečné momentálně polemizovat.

Vývoj v posledních 20 letech, byl v oblasti bankovníctví velmi bouřlivý, zejména pro velký počet vzniklých a následně zkrachujících bankovních domů. To mělo zejména dopad na věřitele, kteří měli u těchto bank uložené své mnohdy dlouho spořené peníze. Přesto, že takto končící banky část peněz svým klientům vyplatily (max. 80 % vkladu a max. částka 100 tisíc). V současné době je již výše takto vyplacených peněz, v případě krachu banky, navýšena na 100 tisíc Euro (asi 2,5 mil. Kč, dle aktuálního kursu).

3 Evropská centrální banka

“Evropská centrální banka, (dále jen ECB) je centrální bankou pro evropskou měnu Euro“⁴⁸. Byla založena v červnu roku 1998 smlouvou o EU⁴⁹, kde je stanoveno: „postupy stanovenými v této smlouvě se zřizují Evropský systém centrálních bank (dále jen „ESCB“) a Evropská centrální banka (dále jen „ECB“), které jednají v mezích působnosti svěřené jim touto smlouvou a statutem ESCB a ECB (dále jen „statut ESCB“) připojeným k této smlouvě.“ V současné době sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem. Zřízení ECB navázalo na jejího předchůdce, kterým byl Evropský měnový institut.

V rámci své činnosti spolupracuje ECB s ESCB ke kterému patří všech 27 zemí EU. Evropská centrální banka pracuje naprosto nezávisle. Evropská centrální banka nebo člen rozhodovacího orgánů nesmí přijímat ani žádat pokyny od jiného orgánu. Orgány EU se zároveň nesmí snažit ovlivňovat ECB, nebo banky členských států.

Evropská centrální banka má sídlo ve Frankfurtu nad Mohanem. Od 1. ledna roku 1999, je zodpovědná za měnovou politiku v Eurozóně. Do Eurozóny nepatří všechny státy Evropské unie, ale pouze ty které používají jako svoji měnu Euro. Od okamžiku zavedení jednotné měny v konkrétních státech (v současnosti jich je 16 – Belgie, Německo, Irsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Nizozemí, Rakousko, Portugalsko, Slovinsko, Slovensko, Finsko), přičemž první skupinu zemí s jednotnou měnou tvořilo 11 zemí.

„Hlavní cíl ECB je péče o kupní sílu Eura, tzn., o cenovou stabilitu v eurozóně“⁵⁰. Z důvodu správného chápání, co je myšleno cenovou stabilitou vyhlásila rada guvernérů v roce 1998 kvantitativní definici cenové stability, jedná se o „meziroční růst harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) pro eurozónu o méně než 2 %“, přičemž takto definovaná cenová stabilita má být „zachována ve střednědobém horizontu“.

V roce 2003 byla tato definice potvrzena a byla poupravena na „hodlá udržovat míru inflace na hladině, která bude pod 2 %, avšak která se bude této hodnotě ve střednědobém horizontu přibližovat“⁵¹

Důvody kvantitativní definice

- Vyjasnění cíle měnové politiky, zajištění větší transparentnosti

⁴⁸ Stránky ECB: <http://www.ecb.int/ecb/html/index.cs.html>

⁴⁹ Část první, Zásady, článek 8, smlouvy o založení Evropského společenství

⁵⁰ Stránky ECB, <http://www.ecb.int/ecb/html/index.cs.html>

⁵¹ Stránky ECB, měnová politika: http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_002.cs.html (ze dne 12.1.2010)

- Jde o jednoznačné kritérium, které si může veřejnost ověřovat. Při odchylce musí ECB vysvětlit, jak dosáhne v přiměřené lhůtě cenové stability
- Definice poskytuje vodítko pro předpoklady o budoucím vývoji. Stabilní inflační očekávání usnadňuje měnovou politiku

Důvody pro cílování pod, ale blízko dvěma procentům

Inflační míra pod, ale blízko 2%, je dost nízká pro úplné získání zisků z cenové stability

Také to zdůrazňuje závazek ECB k:

Poskytování dostatečného náskoku k vyhnutí se riziku deflace. Mít dostatečný náskok proti deflaci je důležité, protože úrokové míry nemohou jít pod nulu. V deflačním prostředí monetární politiky nemůže být dostatečně stimulována agregátní poptávka užitím úrokových nástrojů. Proto je pro monetární politiku těžší bojovat proti deflaci než proti inflaci.

Vezmeme-li v potaz možnost HICP (Harmonised index of consumer price) inflace mírně zvýšit skutečnou inflaci jako výsledek malé, ale pozitivní odchylky v měření cenové úrovně použitím HICP

Poskytnutí dostatečného náskoku pro řešení důsledků inflace lišící se v Euro oblasti. To umožňuje vyhnout se tomu, že jednotlivé země v Euro oblasti budou žít s příliš nízkou inflací nebo naopak i deflací.

Svůj hlavní cíl regulace cenové hladiny zajišťuje dvěma způsoby

- Kontrola množství peněz v oběhu
- Monitorování cenových trendů a posuzování rizik

3.1 Úkoly Evropské centrální banky

Evropská centrální banka, má kromě výše zmíněných na starosti i další oblasti, ve kterých vykonává:⁵²

a) Vymezení činností Eurosystemu

Pod tímto názvem se skrývá měnová politika jednotné měny, kterou provádí Rada guvernérů. Definují cenovou stabilitu, způsob analýzy inflačních rizik...

b) Vymezení, koordinace a sledování operací měnové politiky

Centrální banky dostávají od ECB pokyny k požadovaným operacím a kontroluje jejich dodržování

⁵² http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_012.cs.html (ze dne 20.2.2010)

c) Přijímání právních aktů

Rozhodovací orgány banky mohou v rámci svých kompetencí a na základě zákona pravomoc k vydávání právních aktů, (např. obecné zásady, pokyny) jež jsou v Eurosystemu závazné.

d) Schvalování emise bankovek

ECB provádí strategické plánování, koordinaci výroby a emise bankovek. Má také na starosti kvalitu a bezpečnostní stránku vydávaných platidel. U Evropské centrální banky funguje i středisko pro boj proti padělkům.

e) Intervence na devizových trzích

Činnost je vykonávána ve spolupráci s národními centrálními bankami. Jde zejména o nákup a prodej cenných papírů na devizových trzích.

f) Spolupráce na mezinárodní a evropské úrovni

Centrální banka má právo zúčastňovat se zasedání na mezinárodních i evropské úrovni. Účastní se také zasedání Výkonné rady Mezinárodního měnového fondu ve spojitosti s hospodářskou a měnovou unií. Prezident se účastní zasedání ministrů států Eurozóny. ECB se účastní zasedání Rady EU, pokud jsou projednávány otázky související s centrální bankou.

g) Statutární zprávy

Centrální banka vydává měsíční bulletin, účetní rozvahu ověřenou auditorem a výroční zprávu.

h) Sledování finančních rizik

Banka posuzuje rizika spojená s cennými papíry, může se jednat o cenné papíry nakoupené nebo přijaté jako kolaterál v úvěrových operacích Eurosystemu.

i) Vykonávání poradní funkce pro instituce Společenství a vnitrostátní orgány

ECB vydává stanoviska k návrhům legislativy EU, jež mají působnost do okruhu činností vykonávaných centrální bankou.

j) Provoz informačních systémů

Nerodná banky států spolu s ECB zprovoznily systémy, které slouží k usnadnění decentralizovaných operací. Tyto systémy jsou propojeny přes centrum, umístěné v sídle ECB

k) Strategické a taktické řízení devizových rezerv

Banka definuje dlouhodobé preference o poměru mezi rizikem a návratností devizových rezerv. Řídí poměr rizika a návratnosti v souvislosti s převládajícími podmínkami na trhu a formuluje pokyny plus celkový operační rámeček

Mezi vedlejší úkoly patří⁵³

- a) Rozhodování o vydávání bankovek v Eurozóně
- b) Spolupracuje s centrálními bankami států a shromažďuje od orgánů státní správy či hospodářských subjektů statistické informace, potřebné k její činnosti
- c) Pomáhá institucím, které jsou odpovědné za dohled nad úvěrovými institucemi a za stabilitu finančního systému

3.2 Kontrolní mechanismy v ECB

Aby mohla evropská centrální banka správně fungovat, je potřeba také spoustu věcí (podobně jako v jiných institucích) ověřovat a kontrolovat. Z tohoto důvodu zde existují různé kontrolní mechanismy.

- a) Vnější
- b) Vnitřní

3.2.1 Vnější audit

Vnější audit je založen na externích auditorech a Evropském účetním dvoru. Externí auditoři ověřují roční účetní závěrku (dle článku 27, odstavce 1 statusu ESCB). Evropský účetní dvůr potom kontroluje efektivitu řízení (odstavec 2, článku 27). Zprávy od auditorů jsou zveřejňovány ve výroční zprávě ECB.

3.2.2 Vnitřní audit

Za vnitřní audit je odpovědná výkonná rada banky. Pověření pro audit je uvedeno v Chartě auditu ECB⁵⁴.

Struktura vnitřní kontroly vychází ze zásady funkčního uspořádání. Každá organizační jednotka je odpovědná za svoji vlastní vnitřní kontrolu. Pro tyto případy jsou zavedeny odbornými útvary soubory provozních kontrolních postupů. Tento soubor pravidel a postupů se také někdy nazývá čínská zeď. Tím se zamezí přenosu informací např., z útvarů odpovědných za měnovou politiku na útvary odpovědné za řízení devizových rezerv ECB⁵⁵.

Zaměstnanci ECB ani členové výkonné rady nesmí při provádění finančních operací využívat informací získaných při výkonu svého zaměstnání.

⁵³ <http://www.ecb.int/ecb/orga/tasks/html/index.cs.html> (ze dne 20.2.2010)

⁵⁴ Dostupné na http://www.ecb.int/ecb/pdf/orga/ecbauditcharter_cs.pdf

⁵⁵ Stránky ECB, způsob řízení, kontrolní mechanismy
<http://www.ecb.int/ecb/orga/governance/html/index.cs.html#external> (ze dne 20.2.2010)

V ECB je dodržován rovněž kodex chování, který zahrnuje náročná pravidla profesní etiky, při výkonu svých funkcí a i ve vztahu k národním centrálním bankám, orgánům státní správy, zástupcům tisku a veřejnosti obecně.

3.3 Organizační složení Evropské centrální banky

Eurosystem se skládá z Evropské centrální banky (dále jen ECB) a národních centrálních bank zemí, které zavedly euro. Eurosystem a ESCB budou souběžně fungovat, dokud se všechny členské státy EU nestanou členy eurozóny.⁵⁶ ECB je nezávislá, to znamená, že nemůže přijímat žádné pokyny od jiného orgánu. ECB je nezávislá i v důsledku toho, že má svůj vlastní rozpočet. Ve spolupráci s národními bankami Evropské investiční banky připravuje a provádí usnesení přijatá rozhodovacími orgány ekosystému. Práce ECB je řízena prostřednictvím následujících orgánů

3.3.1 Výkonná rada

Je složena z prezidenta ECB, viceprezidenta a čtyř dalších členů jmenovaných na základě dohody prezidentů nebo předsedů vlád zemí Eurozóny. Délka funkčního období je osm let s nemožností obnovení mandátu. Je odpovědná za každodenní řízení a provádění měnové politiky.

- a) Prezident jmenuje tajemníka Výkonné rady z řad zaměstnanců ECB
- b) Tajemník odpovídá za přípravu a vyhotovení zápisů ze všech zasedání výkonné rady
- c) Není-li přítomen prezident ani vice prezident, předsedá radě její člen, který nejdéle zastává funkci, případně nejstarší z potenciálních kandidátů.
- d) Výkonná rada může pozvat na zasedání zaměstnance ECB
- e) Na žádost prezidenta může výkonná rada rozhodovat i přes telekonferenci, nejsou-li minimálně 2 její zástupci proti
- f) Zápis ze zasedání rady je nutné schválit členy výkonné rady na následujícím zasedání
- g) Pro každé zasedání je přijat pořad jednání. Pořad jednání určuje prezident a zasílá ho 2 pracovní dny před jednáním členům rady

Výkonná rada může zmocnit 1 nebo více členů, aby jménem rady a na její odpovědnost přijali vymezená opatření řídicí nebo administrativní povahy, včetně opatření v rámci

⁵⁶ Stránky ECB: <http://www.ecb.int/ecb/html/index.cs.html> (ze dne 12.1.2010)

přípravy rozhodnutí. Přenesená pravomoc může být dále přenesena jen ve výjimečných situacích, a pokud je to v předchozím rozhodnutí.

3.3.2 Rada guvernérů

Jedná se o nejvyšší rozhodovací a také jde o hlavní řídicí orgán ECB. Má šest členů z výkonné rady doplněný guvernéry 16 centrálních bank Eurozóny. V čele je předseda, jímž je prezident ECB. Všichni členové jsou jmenováni společnou dohodou hlav nebo vlád členských států, které používají jednotnou měnu. Jsou vybíráni mezi osobami s profesionálními zkušenostmi v bankovníctví. Nebo ve věcech, týkajících se peněžnictví. Musí být občany daných zemí. Jsou jmenováni na neobnovitelnou dobu 8 let.

Rada guvernérů zasedá 2krát měsíčně. Zasedání se může účastnit předseda rady EU a jeden člen Evropské komise. Na prvním zasedání je vyhodnocován vývoj hospodářské a měnové situace a jsou přijímána měnově politická rozhodnutí.

Úkoly rady guvernérů jsou následující:

- a) Přijímání obecných zásad a rozhodnutí nezbytných pro provádění činnosti, kterou byl pověřen Eurosystem
- b) Určování měnové politiky eurozóny. To zahrnuje rozhodování o zaměření měnové politiky, klíčových úrokových sazbách a vytváření měnových rezerv Eurosystemu. Rada také přijímá obecné zásady pro provádění těchto rozhodnutí.
- c) Schvaluje rozpočet ECB na základě návrhu Výkonné rady. Pomáhá i v této oblasti i rozpočtový výbor.

3.3.3 Generální rada

Skládá se z prezidenta a viceprezidenta ECB, doplněná guvernéry národních centrálních bank ze všech 27 zemí Evropské unie. Generální rada má za úkol poradenství a koordinaci ECB a také se podílí na přípravě budoucího rozšíření Eurozóny. Její funkce bude existovat do doby, než všechny země v evropské unii přijmou Euro. Generální rada je zodpovědná za formulování měnové politiky.

- a) Své zasedání určuje na návrh prezidenta.
- b) Pokud prezidenta požádají 3 členové rady o zasedání, svolá radu
- c) Prezident svolá radu, kdykoliv to bude dle jeho názoru nezbytné
- d) Zasedání se uskutečňuje v prostorách ECB
- e) Zasedání se může uskutečnit i přes telekonferenci, ale jen za předpokladu, že proti tomu nebudou mít minimálně 3 guvernéři námitku

- f) Účastnit zasedání se smí jen její členové, případně členové výkonné rady, předseda Rady EU a člen Komise ES, není-li stanoveno jinak
- g) Člen generální rady může ustavit svého zástupce, který ho bude na zasedání zastupovat.
- h) V případě nutnosti pozve generální rada na své zasedání další osoby
- i) Tajemník GR je jmenován z řad zaměstnanců ECB

V případě, že ECB přijme opatření obecné zásady, jsou centrální banky jednotlivých států (používajících Euro) povinny jednat s nimi v souladu.

3.3.3.1 Vztah mezi generální radou a radou guvernérů

Generální rada přispívá plnění poradních úkolů ECB. Dále generální rada předkládá Radě guvernérů připomínky k výroční zprávě před jejím přijetím. Má také za úkol standardizaci účetních pravidel, a vykazování operací tím, že Radě guvernérů předkládá připomínky k návrhům pravidel před jejich přijetím. Podílí se na pracovním řádu pro zaměstnance ECB, které předkládá Radě. Podílí se na přípravě na neodvolatelné stanovení směnného kurzu⁵⁷

3.3.4 Vztah mezi generální radou a výkonnou radou

Generální rada přijme na základě pravomocí, které na ni přenesla rada guvernérů právní akty, u nichž je vyžadován příspěvek Generální rady. To se týká zejména těchto bodů:⁵⁸

- stanoviska podle článků 4 (poradní funkce) a 25.1 (dohled) statutu,
- doporučení v oblasti statistiky
- výroční zprávu,
- pravidla pro standardizaci účetních pravidel a vykazování operací,
- opatření k použití článku 29 (klíč pro upisování ZK) statutu,
- pracovní řád pro zaměstnance ECB,
- stanovisko ECB v souvislosti s přípravami na neodvolatelné stanovení směnných kurzů buď podle čl. 123 odst. 5 Smlouvy, nebo týkající se právních předpisů Společenství, které mají být přijaty, dojde-li ke zrušení výjimky.

Generální rada provede právní akty rady guvernérů, u nichž je vyžadován dle řádu ECB příspěvek Generální rady.

⁵⁷ ROZHODNUTÍ EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 17. června 2004, kterým se přijímá jednací řád Generální rady Evropské centrální banky

<http://www.ecb.de/ecb/legal/1001/1009/html/index.cs.html>

⁵⁸ ROZHODNUTÍ EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 17. června 2004, kterým se přijímá jednací řád Generální rady Evropské centrální banky dostupné na:

<http://www.ecb.de/ecb/legal/1001/1009/html/index.cs.html>

3.4 Monetární politika ECB a nástroje k jejímu uskutečnění

Prioritním cílem ESCB je cenová stabilita. Provedení tohoto cíle měna na starosti řídící rada ECB. Jejím úkolem bylo stanovit vhodnou měnovou strategii. Bylo předloženo 5 různých možností:⁵⁹

- a) Kursové zavěšení eura na jinou měnu nebo měnový koš

Tento typ politiky byl uvažován jen v teoretické rovině, Euro by muselo být zavěšeno jen na dolar, což bylo považováno za nepřijatelné. Tato měnová politika je vhodná jen pro malé otevřené ekonomiky. (byl využíván v Rakousku a Nizozemí)

- b) Cílování peněžní zásoby

Vychází ze skutečnosti, že inflaci v dlouhodobém hledisku ovlivňuje peněžní zásoba. Cenová stabilita se potom nejlépe zajistí regulováním množstvím peněz v oběhu.

- c) Cílování inflace

Centrální banka stanoví pásmo, v jakém by bylo vhodné udržovat inflaci. Pokud dojde k překročení vymezeného pásma, potom centrální banka provede opatření k nápravě. (využíváno v Španělsku, Švédsku, Velké Británii)

- d) Strategie zaměřená na dosažení stanovené hodnoty nominálního HDP

Banka sleduje cenovou hladinu a v návaznosti na to HDP. Vystává zde problém s HDP, protože údaje o něm jsou dostupné s velkým časovým zpožděním. Z tohoto důvodu se tato metoda nikde nevyužívá. Ještě obtížnější by byla pro více zemí současně, jako je v EU.

- e) Cílování úrokové míry

V praxi by se obtížně určovala v rámci EU.

Jako vhodné se z nabízených možností jevíly 2 přístupy „cílování peněžní zásoby“ a „přímé cílování inflace“

Monetární politika je ve většině zemí důležité téma, zejména pro centrální banky, případně další instituce, které se na ni podílejí. O to důležitější je to v měnové unii, jakou je např., v EU, i když všechny státy patřící do EU nejsou členy měnové unie.

„Podle Maastrichtské dohody je monetární politika unie řízena Evropským systémem centrálních bank sestávajícím z ECB a národních centrálních bank členských států. Pro

⁵⁹ Marková, Jana, *Mezinárodní měnové instituce*, VŠE Praha, 2004

*zajištění nezávislosti ESCB na Evropské komisi a na jednotlivých vládách je požadována nezávislost CB všech členských zemí*⁶⁰

3.4.1 Operace na volném trhu

Tento druh operací je pro monetární politiku Eurosystemu velmi důležitý. Slouží k řízení úrokových sazeb a likvidity na trhu a signalizace orientace monetární politiky.

. Pro provádění těchto operací, využívá systém 5 druhů nástrojů. Nejvíce využívané jsou reverzní transakce. Dále se používají přímé transakce, vydávání dluhových cenných papírů, měnových swapů a příjem termínovaných vkladů. Operace na volném trhu se dělí na 4 kategorie.⁶¹

Reverzní transakce se jako nástroj mohou využívat u všech čtyř operací. Jde o operace kdy Eurosystem nakupuje nebo prodává aktiva podle dohod o zpětném odkupu, případně provádí úvěrové operace proti způsobilým aktivům sloužícím k zajištění. Reverzní operace jsou nejvíce využívány u hlavních a dlouhodobějších refinančních operací. Je ale možné je využít i na operace strukturální a jemného doladění.

3.4.1.1 Reverzní transakce

a) Hlavní refinanční operace

Jedná se o pravidelné reverzní transakce k zajištění likvidity, s četností 1 týdně a splatností do 2 týdnů. Jsou prováděny národními centrálními bankami na základě standardních nabídkových řízení. Je to hlavní zdroj refinancování finančního sektoru

b) Dlouhodobější refinanční operace

Mají oproti předchozím delší četnost (1 měsíc) a splatnost do 3 měsíců. Eurosystem při těchto operacích vystupuje jako běžný tržní operátor. Jsou prováděny národními centrálními bankami. Z hlediska celosvětového objemu refinancování tvoří jen malé procento.

c) Operace jemného doladění

Prováděny podle potřeby, četnost není stanovena, stejně jako splatnost. Pro řízení likvidity na trhu a úrokových sazeb, zejména pokud je potřeba rychlá reakce. Nejčastěji mají podobu reverzních operací, ale mohou být prováděny i způsobem přímé transakce, měnových swapů. Prováděny centrálními bankami, v případě nutnosti a schválení radou guvernérů je může provádět sama ECB.

⁶⁰ DRDLA, Miloš; RAIS Karel. *Evropská integrace a bankovníctví*. První vydání, Computer Press, 1999, str 85

⁶¹ OBECNÉ ZÁSADY ECB ze dne 31. srpna 2008, kterými se mění obecné zásady ECB/2000/7 o nástrojích a postupech měnové politiky Eurosystemu

d) Strukturální reverzní operace

Provádí se formou vydávání dluhových cenných papírů a prováděním reverzních a přímých transakcí. Uskutečňují se v případě, že ECB chce upravit strukturální pozici Eurosystemu vůči finančnímu sektoru. Strukturální operace dělají centrální banky. Četnost pravidelná i nepravidelná, splatnost není standardizována.

3.4.1.2 Přímé transakce

Eurosystem prodává nebo nakupuje aktiva přímo a trhu. Tyto operace jsou používány jen pro jemné doladění a strukturální účely. Jde o změnu vlastnictví bez zpětného převodu. Četnost není standardizována. Jsou prováděny národními centrálními bankami, výjimečně na základě rozhodnutí i Evropskou centrální bankou.

3.4.1.3 Dluhové cenné papíry

ECB je využívá pro úpravu strukturální pozice Eurosystemu vůči finančnímu sektoru. Cenné papíry jsou zaknihované. Pomocí cenných papírů se absorbuje přebytečná likvidita. Splatnost do 1 roku. Vydávány pravidelně nebo nepravidelně. Nabízeny centrálními bankami.

3.4.1.4 Měnové swapy

Tyto operace jsou složeny ze spotových a forwardových transakcí v eurech proti cizí měně. Využívány jsou pro jemné doladění. Eurosystem operuje s běžně obchodovatelnými měnami. Při každé měnově swapové operaci se obě strany dohodnou na swapových bodech⁶² pro každou operaci. Četnost ani splatnost nejsou standardizovány. Provádějí je centrální banky, výjimečně i ECB.

3.4.1.5 Příjem termínovaných vkladů

Eurosystem má pravomoc vyzvat protistrany ke složení u národní centrální banky státu, kde působí, aby složily úročené termínované vklady. Používají se jen pro jemné doladění, jako absorpce likvidity na trhu. Vklady nejsou nijak zajištěny, jsou úročeny danou úrokovou sazbou

3.4.1.6 Stále facility

Poskytují a absorbují přes noc jednodenní likviditu, signalizovat obecnou orientaci měnové politiky a omezovat jednodenní tržní úrokové sazby. Využívají se 2 stálé facility. Jsou spravovány národními centrálními bankami.

⁶² Swapový bod – rozdíl mezi směnným kurzem forwardové transakce a směnným kurzem spotové transakce

a) Mezní zápůjční facility

Proti aktivům obdrží subjekty jednodenní facility, za stanovených podmínek úročení. Výše úroku je stanovena jako horní mez jednodenních tržních úrokových sazeb, sazby jsou stanoveny jednotně v celé eurozóně. Přístup k této facility je přesně stanoven a je povolován národními centrálními bankami, kde instituce působí. Není stanovena žádná maximální výše prostředků, které budou zapůjčeny. Splatnost je jeden den.

Jedná se buď o jednodenní dohody o zpětném odkupu, nebo jednodenní zajištěné úvěry. ECB má pravomoc kdykoliv podmínky změnit, případně pozastavit.

b) Vkladové facility

Opak výpůjční facility. Protistrana neobdrží za vložené peníze žádná aktiva. Úroková sazba je předem stanovena a jedná se o dolní mez jednodenních tržních úrokových sazeb. Podmínky jsou jednotné v celé Eurozóně. Přístup k této facility udělují národní centrální banky zemí, kde žádající instituce působí. ECB má pravomoc kdykoliv podmínky změnit, případně pozastavit.

3.4.2 Minimální rezervy

Úvěrové instituce jsou povinny držet na účtech u národních centrálních bank jisté minimální rezervy. Jejich výše je stanovena vzhledem k jejímu základu pro minimální rezervy.⁶³ Jsou určovány na základě průměrných denních rezerv institucí během udržovacího období (1 měsíc)

Cílem minimálních rezerv je stabilizace úrokových sazeb na peněžních trzích a vytvoření, případně zvětšení likvidity. Systému minimálních rezerv podléhají pobočky v eurozóně subjektů, bez ústředí v eurozóně. Naopak tomu nepodléhají pobočky mimo eurozónu úvěrových institucí, jež působí v eurozóně.

Základem pro stanovení minimálních rezerv jsou⁶⁴

⁶³ Výše je stanovena na 2%

⁶⁴ OBECNÉ ZÁSADY ECB ze dne 31. srpna 2006, dostupné na:
http://www.ecb.eu/ecb/legal/pdf/l_35220061213cs00010090.pdf

A. Závazky zahrnuté do základu pro stanovení minimálních rezerv a na které je uplatňována kladná sazba minimálních rezerv

Vklady

- Jednodenní vklady
- Vklady se stanovenou splatností do dvou let
- Vklady s výpovědní lhůtou do dvou let

Emitované dluhové cenné papíry

- Dluhové cenné papíry se stanovenou splatností do dvou let

Cenné papíry peněžního trhu

- Cenné papíry peněžního trhu

B. Závazky zahrnuté do základu pro stanovení minimálních rezerv a na které je uplatňována nulová sazba minimálních rezerv

Vklady

- Vklady se stanovenou splatností delší než dva roky
- Vklady s výpovědní lhůtou delší než dva roky
- Repo operace

Emitované dluhové cenné papíry

- Dluhové cenné papíry se stanovenou splatností delší než dva roky

C. Závazky vyjmuté ze základu pro stanovení minimálních rezerv

- Závazky vůči ostatním institucím podléhajícím systému minimálních rezerv Eurosystemu
- 1. - Závazky vůči ECB a národním centrálním bankám

Držet minimální rezervy musí instituce na účtech u národní centrální banky v každém zúčastněném státě, kde působí. V případě více poboček v některém státě se to počítá za všechny pobočky. V některých případech je možné, aby instituce držely minimální rezervy přes někoho dalšího (zprostředkovatel).

Minimální rezervy se úročí průměrnou úrokovou sazbou ECB pro hlavní refinanční operace. Pokud výše rezerv převyšuje minimální rezervy, ty už nejsou úročeny.

Pokud dotčené instituce neplní svoji povinnost minimálních rezerv, má ECB pravomoc, která jí byla svěřena nařízením Rady, uplatnit tyto sankce:

- a) Platbu ve výši 5 procentních bodů nad mezní výpůjční sazbu z částky povinných minimálních rezerv (také PMR), které daná instituce neposkytla
- b) Platbu do výše dvojnásobku mezní výpůjční sazby t částky PMR, které instituce neposkytla
- c) Povinnost instituce zřídit u ECB nebo národních centrálních bank bezúročné vklady až do trojnásobku částky PMR, které instituce neposkytla. Splatnost vkladů nesmí překročit období, v němž instituce nedrží minimální rezervy.

Pokud dojde k závažnému porušení povinnosti, vyloučí centrální banka protistranu z operací na volném trhu

3.4.3 Transparentnost politiky ECB

Centrální banka poskytuje veřejnosti a trhům veškeré informace o své politice, případně rozhodnutích s tím souvisejících. Tato politika otevřenosti je v nynější době součástí všech centrálních bank Eurozóny.

Díky tomu, že evropská centrální banka podává tyto informace, je možné lépe chápat některé její kroky a zároveň jsou její rozhodnutí veřejností, ale nejen jí, lépe přijímána.

V rámci transparentnosti si banka zakládá na dalších aspektech, které přispívají k tomuto výsledku⁶⁵.

Důvěryhodnost

K zajištění důvěryhodnosti banka přispívá svým vystupováním v rámci jejího pověření a plnění daných úkolů. Z tohoto hlediska se za pozitivní považuje pravidelná komunikace, v rámci které banka vyhodnocuje stávající hospodářskou situaci. Důležité je také přesně definovat reálné cíle měnové politiky, případně stanovit ty, které nelze v současné situaci dosáhnout.

Ukázněnost

Pro zachování transparentnosti je potřeba, aby Ti kteří ovlivňují tuto politiku, byli vnitřně ukázněni. Jelikož je prováděná měnová politika kontrolovatelná, je to zároveň motivace pro rozhodovací orgány, k pečlivému plnění jejich úkolů

Předvídatelnost

Měnová strategie ECB je veřejně vyhlášována a zároveň jsou zveřejňovány hodnocení hospodářského vývoje. Z toho se odvíjí i následující opatření měnové politiky, na které reaguje trh. Pokud trh může předvídat, jak se bude při změnách vyvíjet situace, může se tomu lépe přizpůsobit. To má dále vliv na další rozhodnutí např. o investicích a spotřebě.

3.4.4 Nezávislost ECB

Aby Evropská centrální banka byla schopna plnit své cíle, je potřeba zajistit jeden důležitý předpoklad, kterým je její nezávislost⁶⁶.

Tuto její nezávislost rozdělujeme na:

⁶⁵ <http://www.ecb.int/ecb/orga/transparency/html/index.cs.html> (ze dne 15.2.2010)

⁶⁶ MARKOVÁ, Jana, *Mezinárodní měnové instituce*, VŠE Praha, 2004, str. 215

➤ **Institucionální nezávislost**

Pro splnění tohoto požadavku, nesmí do činnosti centrální banky zasahovat žádné další orgány ani členské země EU. Zároveň nesmí žádné orgány ovlivňovat členy ECB.

➤ **Personální nezávislost**

„Funkční období rozhodovacích orgánů ECB a bankovních rad národních centrálních bank musí být dostatečně dlouhé a nemělo by se překrývat s funkčním obdobím vrcholných orgánů EU či členských států“

➤ **Funkční nezávislost**

Ve smlouvě o EU a statutu ESCB a ECB je stanoveno čeho se má v měnové oblasti dosáhnout. Evropská centrální banka má právo sama rozhodnout jakou měnovou politiku bude provádět a jakými nástroji.

➤ **Finanční nezávislost**

Vlády států ani orgány EU nemají právo zasahovat do rozpočtu centrální banky. ECB neposkytuje žádné úvěry vládám nebo bankám členských států EU. Nejsou povoleny ani nákupy státních dluhopisů. Centrální banky jako jediné, jsou upisovateli a zároveň vlastníky kapitálu ECB. Pro rozdělení zisku a kapitálu ECB existují závazná pravidla

3.4.5 Bankovní dohled

Evropská centrální banka neprovádí dohled jako takový, ten je stále svěřen centrálním bankám, nebo institucím působícím v tomto směru v daných zemích.

ECB se pouze podílí na dohledu nad multinacionálními bankovními holdingy a ve spolupráci s centrálními bankami států nebo dalšími institucemi, aby byly koordinovány postupy v tomto směru.

V Evropské unii existují jen subjekty Výbor bankovního dohledu. Jeho činnost je na stránkách evropské centrální banky definována následovně⁶⁷ „poskytuje pomoc v souvislosti s obezřetnostním dohledem nad úvěrovými institucemi a stabilitou finančního systému“. a Kontaktní skupina. Tyto subjekty, nejsou ale pověřeny výkonnými pravomocemi.⁶⁸

Hlavním směrem je tedy pouze spolupráce mezi institucemi, které mají na starosti dohled v konkrétní zemi.

⁶⁷ http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_019.cs.html

⁶⁸ Evropská centrální banka (Revenda, Z.) http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=458

3.4.6 Způsobilé protistrany pro finanční operace

Protistrany musí splňovat jistá kritéria způsobilosti. Kritéria jsou vymezena tak, aby je splnila velká většina institucí.

Pouze u některých je tomu trochu jinak. Protistranou u minimálních rezerv jsou jen ti, kdo podléhají systému minimálních rezerv a ne instituce zproštěné této povinnosti.

Protistrana musí být finančně zdravá a měla by podléhat formě harmonizovaného dohledu EU/EHP vnitrostátními orgány.

Srovnání ECB a ČNB

Kritéria srovnávání	ČNB	ECB
Dohled nad bankovní soustavou	Ano	Ne ⁶⁹
Provádění měnové politiky	Ano	
Organizační složení	Bankovní rada	Generální rada, Výkonná rada, Rada guvernérů
Banka státu	Ano	Ne
Banka bank	Ano	
Emise hotovostních peněz	Ano	Ano
Reprezentant státu v měnové oblasti	Ano	Ne
Měnová politika	Ano	Ano
Devizová činnost	Ano	Ano
Bankovní regulace	Ano	Ne
Minimální rezervy	Ano	Ano
Druhy nezávislosti	Institucionální, personální, funkční, finanční	Institucionální, personální, funkční, finanční

Zdroj: autor

3.5 Dílčí závěr kapitoly

Evropská centrální banka je relativně málo známou a mladou institucí, která si vytváří prostor pro svoje působení i když svoje důležité postavení si již vydobyla. Její význam bude s uplynulým časem jistě dále narůstat. Je možné, i když nelze říci zda to tak opravdu bude nebo ne, že jí případně úloha nejvyšší instituce dohledu a regulace bankovního sektoru ve státech používajících jednotnou měnu Euro. Je pravděpodobné, že tuto funkci nebude vykonávat sama, ale vznikne něco podobného co mají spojené státy americké. Nelze zároveň ani říci, zda to bude přínosem pro bankovní sektor, i když lze jistě přijmout konstatování, že ustavení jedné instituce v této oblasti, umožní ještě další sjednocení podmínek zde panujících. Evropská unie je již silnou a důležitou silou ovlivňující mezinárodní obchod. Pokud by časem došlo k ustavení jednotné měny Eura, na úroveň amerického dolaru (ne vzájemným kurzem,

⁶⁹ Evropský systém centrálních bank ale „přispívá k řádnému provádění opatření, která přijímají příslušné orgány v oblasti dohledu nad úvěrovými institucemi a stability finančního systému“

ale významností v používání při obchodních transakcích), byl by to velmi důležitý signál pro další rozvoj Evropy jako takové.

3.6 Závěrem - doporučení pro ČNB

V oblasti monetární politiky, s největší pravděpodobností toho nelze moc u České národní banky změnit. Banka využívá takové nástroje, které vedou k jejímu hlavnímu cíli a v současné době se zdá, že úspěšně. Proto bych svoje doporučení a návrhy orientoval více do oblasti regulace a dozoru.

Česká národní banka je zodpovědná za vydávání licencí obchodním bankám. V minulosti došlo ke krachům několika desítek bank. Tento stav poškodil hodně lidí, i když část vkladu do byla pojištěna. Jsem si vědom toho, že za krachy banky není odpovědná jen česká národní banka. Byly zde jistě i další příčiny, které měly svůj podíl na výsledku. Domnívám se, že by česká národní banka měla regulovat celkové množství bank, kterým povolí bankovní licenci. Kritéria pro vznik nové banky jsou jasně stanovena, kterými jsou složení základního kapitálu v hotovosti ve výši 500 mil. korun, doložení plánu na další 3 roky atd. Přesto by celkový počet licencí měl být omezen, i vzhledem k počtu obyvatel a podnikatelských subjektů zde působících.

Banka je instituce, kam si lidé ukládají své peníze, aby je nemusely nosit při sobě, což obnáší velké riziko jejich ztracení, případně je i trochu zhodnotily, i když v dnešní době to již není při menších obnosech tak aktuální jako dříve..

Toto bezpečí bylo krachem několika bank před několika lety narušeno a subjekty, které měly uložené peníze v bankách, již nebyli vůči nim tak důvěřiví.

Krachy bank byly a s největší pravděpodobností vždy budou. Teď jde především o to, tyto situace co nejvíce eliminovat. Jak je zřejmé například i z USA, kontrola bank není vždy tak dokonalým nástrojem, aby nedošlo k pádu i velmi velkých bankovních subjektů. Na druhou stranu je to způsobeno i podceněním situací, které již před krachem mohou naznačovat, že s konkrétní bankou není něco v pořádku.

Omezením počtu licencí, by se dle mého názoru usnadnila kontrola, zároveň by existující bankovní subjekty měly mnohem lepší pozici na trhu, která by mohla zlepšit odolnost vůči případným nenadálým situacím.

Bankovní licence by měly být udělovány subjektům s dlouholetou tradicí, případně silným zázemím, které by svým způsobem zaručovalo lepší stabilitu proti možným výkyvům.

Na jedné straně se tato doporučení mohou jevit jako snaha o omezování konkurence na trhu, a jistě bych v jakémkoliv jiném oboru argumentoval stejným způsobem. Na druhou stranu když zkrachuje pekař, u kterého jsem si kupoval čerstvý chleba, tak se mě to asi svým způsobem dotkne. Jelikož ale v okolí se pravděpodobně najde jiný pekař, tak to nebude mít na mě takový dopad, jako když zkrachuje banka, u které mám své peníze. V současné době je již vyšší hranice pojištění vkladů, ale proces jejich vyplácení není okamžitý.

Krach banky má také další vliv, který si běžný občan neuvědomí. Vyplacené pojistky se musí nějakým způsobem pojišťovnám případně zajišťovnám vrátit a to sebou nese další zvyšování třeba úroků při půjčkách, snižování úroků z uložených vkladů atd.

Existuje zde ale i další názor na omezení regulace komerčních bank od institucí dozoru. Tento názor vznikl z důvodů vysokých nákladů na zajišťování dozoru nad bankami, které jsou placeny obvykle dozorovou institucí, která je přenáší na další subjekty.

Zajímavé je také zjištění, že banky, které mají zájem získat licenci v zemích Evropské unie, musí složit základní kapitál 5 mil Euro, i když se to asi netýká všech zemí. To po přepočtu vychází na částku okolo 130-150 mil korun (v závislosti na kurzu). ČNB požaduje po bankách více jak 3krát tolik, tzn. 500 mil Kč, i když stejnou sumu požaduje také Slovenská národní banka. Nabízí se zde otázka proč. Odpovědí by mohla ve vývoji bank po sametové revoluci, kdy došlo nejdříve k velkému rozmachu a poté útlumu bank. Některé zkrachovaly, jiné opustily bankovní trh dobrovolně. Předtím stačilo, aby banky složily základní kapitál ve výši 300 mil Kč. Domnívám se že pokud by daná suma měla stačit, pokud je dostačující i v jiných zemích a mohlo by to být vyváženo omezením počtu bank.

SHRNUTÍ

Centrální banky jsou instituce, které jsou pro fungování státu velmi důležité. Určuje zejména monetární politiku státu, která má vliv na vývoj inflace případně i kurz národní měny vůči dalším měnám. Nástroje, které jsou používány v monetární politice závisí podle toho, jakých výsledků má být dosaženo. Centrální banka také reguluje rozvoj bankovního sektoru, nejen v přítomnosti, ale především do budoucna. V naší republice prošlo bankovníctví a spolu s tím i centrální banka největší vývojem v posledních 20 letech. V této době se začal formovat bankovní sektor, jaký funguje v ostatních vyspělých státech světa. Tato doba nebyla lehká o tom svědčí spousta změn, které se za tu dobu udály. Naše země je součástí Evropské unie a proto bude také ovlivňována jejím vývojem. Nelze říci jaká situace nastane, až všechny státy Evropské unie přijmou společnou měnu. I poté si minimálně jistou část pravomoci nad bankovní sektorem uchová Česká národní banka, i když část možná přejde do správy Evropské centrální banky.

Evropská centrální banka je oproti tomu, zatím méně známou institucí a její vliv se bude rozšiřovat, v souvislosti s rozšiřováním společné měny, případně vstupu dalších zemí do Evropské unie a následně Eurozóny. Nejvíce pravděpodobné je rozšíření její dohledové funkce, kterou zatím stále vykonávají domácí instituce. Bude proto jistě zajímavé, sledovat tuto skutečnost v případě vstupu naší země do Eurozóny, i když to asi nebude v blízké budoucnosti. Role evropské centrální banky se ukázala i v souvislosti s řeckým dluhem a možností jak ho řešit, i když tento cíl nebyl jistě jejím záměrem. Na rozhodování v Evropské centrální bance se podílí všechny státy, prostřednictvím guvernérů svých centrálních bank. Dospět k rozumnému řešení, není jistě vždy snadné, ale věřím, že vždy to bude ku prospěchu běžných občanů.

Jisté je, že centrální banky, aby mohly správně fungovat musí být zejména nezávislé na vládě, případně dalších institucích, které by měly zájem ovlivnit jejich rozhodování ve svůj prospěch. Pokud by tomu tak nebylo nemohly by regulérně vykonávat svoji funkci, což by se negativně promítlo v dalším vývoji..

Cílem mé práce bylo především podat přehled o České národní bance, jaký má úkol a podobně popsat i Evropskou centrální banku, což se mi snad podařilo.

SUMMARY

Central banks are institutions which are very important for functioning of a state. They specify a particular monetary policy of the country, which has an effect on inflation or the rate of national currency. Tools that are used in monetary policy depends on required results. The central bank also regulates a development of the banking sector, both in the presence but above all for the future. In the Czech Republic the banking sector and the Central bank have passed the largest development in the past 20 years. During this time the banking sector was shaped into similar to one which operates in other developed countries around the world. That period was not easy, which testified many changes that have occurred in that time. Our country as a part of the European Union will be influenced by its development. Hard to say what will happen when all EU countries adopt a common currency. After that the Czech National Bank will probably kept some authorities in the Czech banking sector, even if some may go to the administration of the European Central Bank.

The European Central Bank is now less known institution and its influence will expand with the widening of a common currency and with the entries of more countries into the European Union and subsequently the eurozone. Most likely will be extended its oversight functions, they still perform domestic institutions. It will be certainly interesting to watch this in the situation when our country entries into the eurozone, although it will probably not be in the near future. Role of the European Central Bank has proved in the context of the Greek debt and ways to deal with him, even though this goal was certainly not the intention. All EU states participate in decision-making in the European Central Bank through its central bank governors. Reaching of sensible solution is certainly not always easy, but I believe that it will always be for the benefit of ordinary people.

It is certain that for properly function the central banks must be particularly independent of government or other institutions, which could be interested in influencing their decision in their favor. If it was not, they could not lawfully perform their functions, which would negatively reflect in the further development .

The aim of my thesis was to provide an overview of the Czech National Bank, its tasks and similarly to describe even the European Central Bank, what I hopefully did.

LITERATURA

1. REVENDA, Zbyněk., *Centrální bankovníctví*, 2. vydání Praha nakladatelství: Management Press, 2001, ISBN 80-7261-051-1
2. KOTLÁN, V., a kol, *Monetární politika*, Vysoká škola báňská, Ostrava 1999, ISBN 80-7078-675-2
3. HRABAL, Zdeněk, [online], *Bankovníctví, Měnová politika v ČR*, <http://www.znalectvi.net/pruvodce/BA004.pdf>
4. DRDLA, Miloš; RAIS Karel. *Evropská integrace a bankovníctví*. První vydání, Computer Press, 1999, ISBN 80-7226-211-4
5. KUBÍČEK, Jan a kol, *Hospodářská politika*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2006, ISBN 80-86898-99-7
6. NEHYBOVÁ, Marta, *regulace a dohled nad bankami*, Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, Brno 1999, ISBN 80-902645-5-7
7. MARKOVÁ, Jana, *Mezinárodní měnové instituce*, VŠE Praha, 2004, ISBN 80-245-0431-6
8. KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno, ISBN 80-210-1942-5
9. BLAŽEK, Jiří, UKLEIN, Jiří,; *Bankovníctví*, vydavatelství Doplněk, Brno 1997, ISBN 80-85765-91-8
10. REVENDA, Z, MANDEL a kol,; *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, Management Press, Praha 2000, 3. Vydání, ISBN 80-7261-031-7
11. MANDEL, M, TOMŠÍK, V; *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*, Management Přes, Praha 2003, ISBN 80-7261-094-5
12. POLOUČEK, S; *Bankovníctví*, C.H.Beck, Praha 2006, ISBN 80-7179-462-7
13. MEJSTRÍK, M. PEČENÁ, M. TEPLÝ, P. *základní principy bankovníctví*, nakladatelství karolinum, UK Praha, 2008, ISBN 978-80-246-1500-4
14. ŠTURC, B.; *Regulace činnosti bank v ČR*, dostupné na <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=217>

Internetové zdroje

15. http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_002.cs.htm
16. Evropská centrální banka [online], úkoly ECB, [cit.12.2.2010] Dostupné na: http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_012.cs.html
17. Stránky České národní banky [online], měnová politika ČNB, dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika
18. Stránky Evropské centrální banky, způsob řízení – kontrolní mechanismy, [online] <http://www.ecb.int/ecb/orga/governance/html/index.cs.html#external>
19. <http://finance-bankovnictvi.studentske.cz/2008/11/pravidla-likvidity.html>

20. Evropská centrální banka [online], dostupné na:
<http://www.ecb.int/ecb/html/index.cs.html>
21. http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/index.html
22. OBECNÉ ZÁSADY ECB ze dne 31. srpna 2006, [online] dostupné na:
http://www.ecb.eu/ecb/legal/pdf/l_35220061213cs00010090.pdf
23. Cílování inflace v ČR, [online], dostupné na:
<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/inflace.pdf>
24. Stabilita domácích bank měřená kapitálovou přiměřeností, [online] dostupné na:
<http://www.finance.cz/zpravy/finance/200915-stabilita-domacich-bank-merena-kapitalovou-primerenosti/> (ze dne 20.5.2010)
25. TŮMA, Z, *bankovní sektor a jeho regulace*, [online] dostupné na:
http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tuma_200012_pariz.pdf
26. KOHAJDA, M, finanční právo, [online]
<http://www.upol.cz/uploads/media/3.prednaska.pdf>
27. Jednací řád ECB, [online] dostupný na
<http://www.ecb.de/ecb/legal/1001/1009/html/index.cs.html>
28. Výbory Euro systému dostupné [online] na
http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/orga/html/or_019.cs.html

Zákony

Zákon o České národní bance 6/1993 Sb.

Ústava České republiky 1/1993 Sb.

Zákon o bankách 21/1992 Sb.

SEZNAM PŘÍLOH

Graf č.1 Přehled vývoje spotřebitelských cen v Eurozóně

Graf č.2. Přehled vývoje spotřebitelských cen v Eurozóně

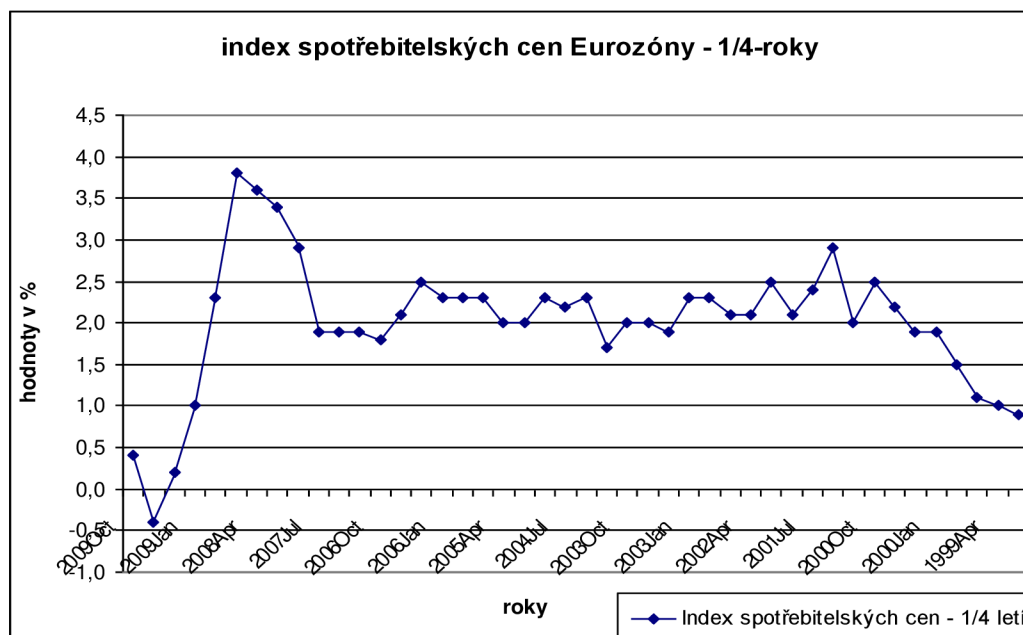
Tabulka č.3 Centrální banky a cenová stabilita

Tabulka č.4 Hospodářská závislost centrálních bank ve vybraných zemích

Příloha č 5 Schéma dohledu nad finančními institucemi do platnosti zákona 6/1993 platností od 1.4.2006

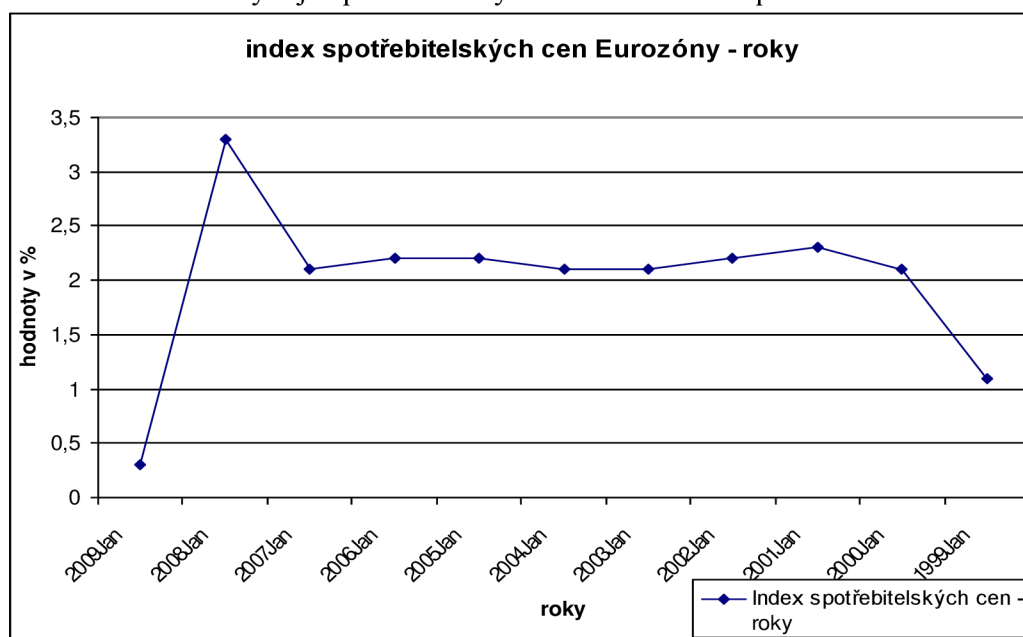
Tab. č. 6 Počet bank dle typu a velikosti v ČR, 1995-2006

Graf č.1 Přehled vývoje spotřebitelských cen v Eurozóně po čtvrtletí

Data převzata z: http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=122.ICP.M.U2.N.000000.4.ANR

Graf č.2. Přehled vývoje spotřebitelských cen v Eurozóně po rocích

Data převzata z: http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=122.ICP.M.U2.N.000000.4.ANR

Tabulka č.3 Centrální banky a cenová stabilita

Banka	Definice cenové stability
Bank of Canada	1-3%
ECB	„blízko, ale méně než 2%“
Reserve Bank of Australia	2-3%
ČNB	3%

Tabulka č.4 Hospodářská závislost centrálních bank ve vybraných zemích

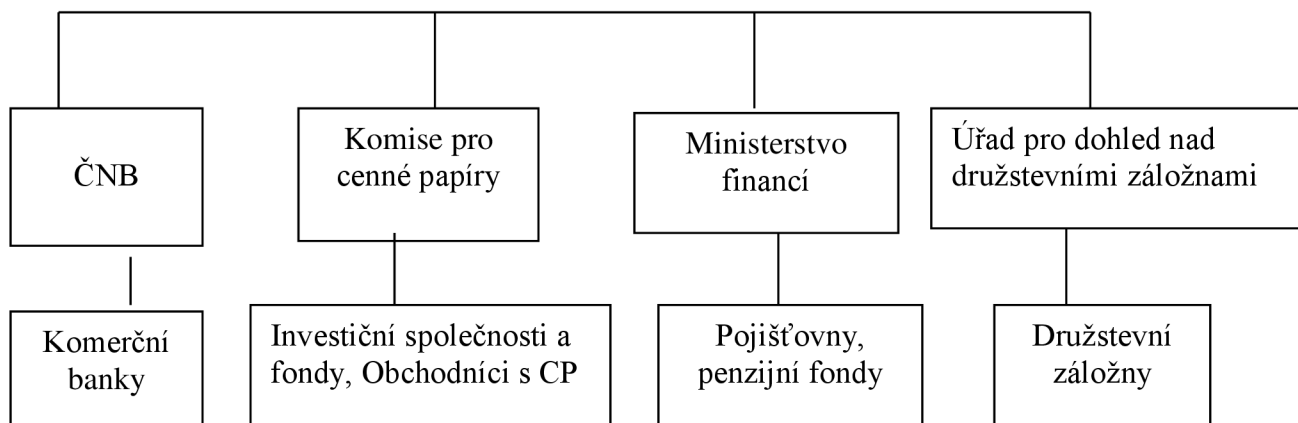
Země	A	B	C	D	E	F	G	Celkem
Austrálie	1	1	1	1	1	1		6
Belgie		1		1	1	1	2	6
ČR	1	1	1	1	1	1	1	7
ECB	1	1	1	1	1	1	2	8
Francie				1	1	1	2	5
Itálie				1				1
Japonsko	1		1		1	1	1	5
Rakousko			1	1	1	1	2	6
Řecko				1		1		2
USA	1	1	1	1	1	1	1	7
VB	1	1	1	1		1		5

Zdroj: KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno.
Zkráceno: autor

Tabulka č.5 Politická závislost centrálních bank ve vybraných zemích

Země	H	I	J	K	L	M	N	O	Celkem
Austrálie		1					1	1	3
Belgie			1						1
ČR	1	1	1	1	1	1	1		7
ECB		1		1	1	1	1	1	6
Francie		1		1					2
Itálie	1	1	1		1				4
Japonsko							1		1
Rakousko						1	1	1	3
Řecko			1					1	2
USA				1	1	1	1	1	5
VB					1				1

Zdroj: KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*, První vydání, Vydavatelství MU, Brno.
Zkráceno: autor

Příloha č 5 Schéma dohledu nad finančními institucemi do platnosti zákona 6/1993 Sb. s platností od 1.4.2006

Tab. č. 6 Počet bank dle typu a velikosti v ČR, 1995-2006

	1995	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2005	2006
Operativní banky									
Velké banky	5	5	5	5	3	4	4	4	4
Střední banky	10	13	12	12	10	9	9	9	9
Malé banky	24	13	12	9	8	9	7	5	5
Pobočky zahraničních bank	10	9	10	10	10	9	9	12	13
Stavební spořitelny	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Ostatní banky bez licence	4	10	18	21	25	27	30	31	

Zdroj: MEJSTRÍK, M. PEČENÁ, M. TEPLÝ, P. *základní principy bankovníctví*, nakladatelství karolinum, UK Praha, 2008. (Zkráceno: autor)